

En sevdiğim öğretmenlerim ve arkadaşlarıma hitaben...

Oğuzhan Eren

OSMANLI

DÖNEMİ ve

TARİHİ

YAZAR:OĞUZHAN EREN

EĞLENCELİ BİLGİ KİTABIM 2.SERİ

9.KİTAP

EREN YAYINLARI 2019

OĞUZHAN EREN KİMDİR?

Oğuzhan Eren 24.07.2006 yılında Tarsus'un Korucak Köyü'nde doğmuştur.Yazarımızın şuan Mustafa İstemihan Talay Yatılı Bölge Ortaokulu'nda 7.sınıfa gitmektedir.Yazarımız kendi yayınevini kurmuştur.Yazarımızın hobileri kitap yazmak,dj yapmak,koşmak...

Yazarımız aynı zamanda da dj müzikleri yapmakta ve aynı zamanda da atletizmcidir.Aşağıda yazarımızın diğer kitapları da verilmiştir

YAZARIN DİĞER KİTAPLARI

Akdeniz'in Turistlik Yerleri ve Bilim İle Herşey

Hayatımızdan Hikayeler

İlk Yerleşmeler Mezopotamya, Atatürk Şiirleri ve Hücre

Zeka Soruları

Ortaokul Yazı Türleri ve Örnek Sorular

Mahalle Afacanları-Mahallede Esrarengiz Olay

Mahalle Afacanları-Mahallede Kavga

Serüven Tüneli-Yoks Dağlarının Arasında

Osmanlı Dönemi ve Tarihi

HADI BAKİM BAŞLAYALIM!

ANADOLU'DA SİYASİ DURUM

Kösedağ savaşından sonra Anadolu Selçuklu Devleti yıkılış sürecine girmiş ve bu dönemde Anadolu'da beylikler kurulmuştur. Böylece siyasi birlik bozulmuştur. Karaman beyliği, siyasi birliği kuracağını iddia etmiştir.

Yıkılış sürecinde olan Anadolu Selçuklu Devleti ve Beylikler, İran'daki İlhanlılara bağlıydılar. Doğu Karadenizde Rum Pontus devleti ve Adana ve G.D. Anadolu'da Memluklu devletinin üstünlüğü bulunmaktaydı.

BİZANS'TA DURUM

Taht kavgalarıyla merkezi otorite zayıflamıştı. Ordu ve donanma yok denecek durumdaydı. Ekonomik hayat, Venedikli ve Cenevizli tüccarların elinde idi. Ayrıca Bizans derebeyleri (tekfurları), halkı baskılar altına almışlardı.

BALKANLARDA DURUM

1. En güçlü devletler Macar ve Sırp krallıkları idi. Bulgar krallığı zayıflamıştı.
2. Eflak, Boğdan, Bosna ve Hersek beylikleri zayıftı.
3. Balkanlı uluslar arasında toprak kazanmak ve mezhep çatışmaları nedeniyle savaşlar olmaktaydı.

OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU (1299)

Kayı boyuna ait Ertuğrul Gazi yönetimindeki aşiret, Anadolu Selçukluları zamanında Ankara dolaylarına yerleştirilmişlerdi. Sonraki süreçte Osman Bey idaresindeki kayı Türkleri Eskişehir ve Söğüt çevresine yerleştiler.

Osman Gazi, Karacahisar, İnegöl, Yenişehir ve Bilecik yörelerini fethedince çevredeki Bizans tekfurları ordu kurdular. Bu ordu, Osman Gazi idaresindeki birlikler tarafından **Koyunhisar (Bafeon) Savaşında** yenilgiye uğratıldı (1302). Böylece Osmanlılar ilk zaferlerini kazandılar.

ORHAN GAZİ DÖNEMİ (1324–1362)

1. Bursa fethedildi ve başkent yapıldı.
2. İznik'in fethine girişildi. Bunu önlemek isteyen Bizans kralının kurduğu ordu **Maltepe (Pelekonon) Savaşında** yenilgiye uğratıldı (1329). Böylece Osmanlılar, Bizans devletiyle doğrudan yaptıkları bu savaşta kazandılar. Savaşın sonra İznik başkent yapıldı.
3. Bizansta taht kavgasına giren **Kantakuze'ne** yardım edildi. Bu yardım karşılığında Geliboludaki **Çimpe** Kalesi kazanıldı. Gelibolunun fethine girişildi. Kazanılan Tekirdağ dolaylarına Anadolu'dan getirilen Türkler yerleştirildi.
4. Karesi Beyliğine son verildi. Rumeliye geçiş yolu Çimpe kalesiyle birlikte açılmış

oldu.

5. Divan teşkilâtı kuruldu. Yaya ve Müsellem (atlı) askerlerden ilk düzenli ordu kuruldu. Böylece beylikten devlete geçiş sağlandı.

I. MURAT DÖNEMİ (1362–1389)

1. Karamanlıların kışkırtması nedeniyle Ankara'yı idrelerine alan **Ahiler'den** Ankara geri alındı.
2. Rumeli'de yapılan **Sazlıdere Savaş** kazanıldı. Bundan sonra Edirne fethedildi (1363).
3. Papalık, Edirne'nin fethine tepki olarak propoganda yaptı. Bunun sonucu Balkanlı uluslar Haçlı Ordusu kurdular. Haçlılar **Sırpsındığı Savaş**ında yenilgiye uğratıldı (1364).
4. Sırların kurduğu haçlı ordusu **Çirmen Savaş**ında yenilgiye uğratıldı. (1371)
5. Hamitoğulları Beyliğinden toprak satın alındı.
6. Karamanlılar, Osmanlıların Anadoluya yönelmesine karşı çıktılar. Osmanlıların yaptıkları savaşla karamanlılara üstünlüklerini kabul ettirdiler.
7. Balkanlarda bir Osmanlı akıncı birliği **Ploşnik Savaş**ında yenilgiye uğratıldı. Bundan yararlanan Sırlar Osmanlıları Balkanlardan atmak için birleşik Haçlı ordusu kurdular. I. Murat, bu haçlı ordusunu **I. Kosova Savaş**ında yenilgiye uğrattı (1389). Ancak Savaş sonunda I. Murat bir Sırlının saldırısıyla öldü.

YILDIRIM BEYAZIT DÖNEMİ (1389–1402)

1. I. Murat'ın kararı üzerine hükümdar oldu. Taht kavgasına gireceğinden şüphelendiği kardeşi Yakup'u öldürttü.
2. Karamanlılar dahil Batı Anadolu'daki beyliklere son verdi. Böylece büyük ölçüde siyasi birliği sağladı.
3. İstanbul'u ilk kez kuşattı. Bunun üzerine Batı Avrupa uluslarının katılımıyla büyük bir Haçlı ordusu kuruldu. Yıldırım Beyazıt bu orduyu **Niğbolu Savaş**ında yendi (1396).
4. Yıldırım Beyazıt Bizans'ı ikinci kez kuşattı. Karadenizden Bizans'a gelecek yardımları önlemek için Anadolu Hisarını (Güzelce Hisarı) yaptırdı. Kuşatma sürerken Doğu Anadolu'da Timur tehlikesi belirdi. Bunun üzerine Bizans'la anlaşma yapılarak kuşatma kaldırıldı. Bu anlaşmaya göre:
  - a) Bizans yıllık vergi verecek.
  - b) İstanbulda bir müslüman mahallesi kurulacak
  - c) Haliç'e bir Osmanlı birliği yerleştirilecek.

ANKARA SAVAŞI (1402)

Nedenleri:

1. Timur'a topraklarını kaptıran Karakoyunlu ve Celayir hükümdarlarının Osmanlı Devleti'ne sığınmaları Timur'un bunları kendisine teslim edilmesini istemesi.
2. Yıldırım Beyazıt'ın, beyliklerine son verdiği Anadolu beylerinin Timur'dan yardım istemeleri.
3. Timur'un, kendi üstünlüğünün tanınmasını istemesi.

Ankara Savaşını Timur kazandı.

Sonuçlar:

1. Anadolu'da siyasi birlik bozuldu. Bu durum savaşın en önemli sonucudur. Çünkü beylikler yeniden kurulmuştur.
2. Yıldırım Beyazıt öldü ve oğulları arasında taht kavgaları başladı.
3. Yıldırımın oğulları arasındaki taht kavgası döneminde (**fetret devrinde**) devlet dağılma tehlikesi geçirdi. 11 yıl süren bu kavgayı Çelebi Mehmet kazanmıştır.

ÇELEBİ MEHMET DÖNEMİ (1413–1421)

1. Bozulan devlet kurumlarını yeniden sağlamlaştırdı. Anadolu'da otoriteyi yeniden sağladı. Böylece devleti dağılmaktan kurtardı. Bu çalışmalarından dolayı Çelebi Mehmet devletin ikinci kurucusu sayılmıştır.
2. Ege denizinde Venediklilere ait adalardan Anadolu kıyılarına saldırılar oldu. Bundan dolayı Venediklilerle ilk büyük deniz savaşı yapıldı. Osmanlının deniz gücü zayıftı. Osmanlılar yenildi. Bizans'ın araya girmesiyle anlaşma yapıldı.
3. Fetret dönemindeki siyasi ve sosyal sorunları gerekçe gösteren Şeyh Bedrettin isyan çıkardı. Rumelide çıkan bu isyan bastırıldı. (1420)
4. Timur'un Semerkant'a götürdüğü Mustafa Çelebi geri dönerek taht kavgasına girdi. Mücadeleyi kaybedince Bizans'a sığındı. Bu kişinin gerçek Şehzade Mustafa Çelebi olmadığı iddia edildi. Bundan dolayı bu olaya "**Düzmece Mustafa Olayı**" denilmiştir.

II. MURAT DÖNEMİ (1421–1451)

1. Bizans Devleti Mustafa Çelebi'nin başlattığı taht kavgasını yeniden destekledi. II. Murat bu mücadeleyi kazandı. Mustafa Çelebi öldürüldü.
2. Karaman ve Germiyan Beyleri Osmanlının otoritesini sarsmak için II. Muratın kardeşi Şehzade Mustafa'yı taht kavgasına sürüklediler. II. Murat bu mücadeleyi kazandı.
3. Osmanlı orduları Balkanlarda Macarlarla yaptıkları savaşları kaybettiler. Bunun

üzerine II. Murat barış istedi. Macarlarla **Edirne Segedin Anlaşması** imzalandı (1444). Anlaşmaya göre

a) 10 yıl savaşı olmayacak.

b) Tuna sınır sayılacak.

4. II. Murat iktidarı küçük yaştaki II. Mehmete bıraktı. Ancak devlet adamları arasında sorunlar çıktı. Macarlar anlaşmayı bozdular. II. Murat yeniden padişahlığa geldi. Macarlar **Varna Savaşında** yenilgiye uğratıldı (1444).

5.II. Murat iktidarı tekrar bıraktı. Yine aynı sorunlar çıktı. II. Murat tekrar padişahlığa geldi. Macarların yönetimindeki haçlı ordusunu **II. Kosova Savaşında** yenilgiye uğrattı (1448). Balkanlı uluslar bir daha saldırı düzenlemediler. Böylece Osmanlıların Balkanlara yerleşmesi kesinleşmiştir.

OSMANLI YÜKSELME DÖNEMİ

II.MEHMET (FATİH) DEVRİ

İSTANBUL'UN FETHİ SIRASINDA BİZANS'IN DURUMU

Bizans, adı imparatorluk olmasına rağmen, İstanbul ve çevresindeki birkaç kasabaya egemen olan küçük bir devlet haline gelmiştir.

Osmanlı Devleti'nin giderek baskısının artması üzerine Kral Konstantin Avrupa'dan yardım alabilmek için Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleşmesini savunuyorlardı. İstanbul halkının Ortodoks olmaları ve Patriğin karşı çıkması nedeniyle bu birleşme olmadı. Bizans'ta bu fikrin oluşmasında Osmanlıların din ve vicdan hürriyetine önem vermesi de etkili olmuştur.

İSTANBUL'UN FETHİ (1453)

İstanbul'u almak amacıyla yeniçeri ocağına düzen verildi. Boğazlardan gelecek yardımı önlemek için Anadolu hisarının karşısına Rumeli hisarı (Boğazkesen Hisarı) yaptırıldı. Edirne'de şahî denilen büyük toplar yaptırıldı. Karamanoğulları ve Aydınogulları beylikleri kuşatmaya yardım gönderdi. 400 parçalık bir donanma oluşturuldu. İlk defa aşırma gülle atan havan topları yapıldı.

Fatih'in, İstanbul'un kan dökülmeden teslim edilmesini istedi. Bizans yönetimi kabul etmedi. Bunun üzerine saldırılar başlatıldı. İstanbul'u'n kalın surları yıkıldı. Haliç'e Osmanlı gemileri indirildi. Cenevizlilerin Bizans'a yaptığı yardım etkisiz oldu. Yıkılan Bizans surlarından Osmanlı akıncıları şehre girdi. Fatih, halka kötülük yapılmamasını bildirdi.

İSTANBUL'UN FETHİNİN SONUÇLARI

Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) yıkıldı.

Tarihçilere göre Osmanlı Devleti İmparatorluğa dönüşmüştür.

İstanbul Osmanlı devletinin başkenti oldu.

Karadenizdeki ipek ticareti Osmanlı denetimine girdi.

Avrupalılar, ipek ve baharat ticaret yollarının Doğu Akdeniz’de ve Karadeniz’de Türklerin kontrolüne girmesi nedeniyle, başka deniz yolları aramaya başladılar. Bu durum Coğrafya Keşiflerinin bir nedeni oldu.

Ateşli silahlardan topun önemi bir kez daha anlaşıldı.

İtalya’ya giden Bizanslı bilginler Eski Yunan eserlerini tanıtarak Rönesans’ın başlanmasına katkıda bulundular.

Avrupalı devletler Osmanlı devletinin askeri üstünlüğünü gördüler.

Yerli halkın güvenini kazanmak papanın haçlı birliği çalışmalarını önlemek ve Balkan fetihlerini kolaylaştırmak amacıyla Ortadoks Kilisesinin haklarına dokunulmadı.

BALKANLARDA FETİHLER

SIRBİSTAN’IN FETHİ

Macarlarla ittifak yapan Sırpaların saldırılarını durdurmak için Belgrad kuşatıldı. Belgrad Macarlar’da kaldı. Sırbistan Osmanlı topraklarına katıldı (1459).

MORA’NIN FETHİ (1460)

Mora’daki Rum despotları arasında olan çatışmalardan bıkan halkın isteği üzerine sefer yapıldı. bunun sonunda Yunanistan’ın güneyindeki Mora alındı.

EFLAK VE BOĞDAN’IN ALINMASI

Eflak Beyi Vlad (Kazıklı Voyvoda) Macarlarla anlaşarak, vergi göndermedi ve gönderilen elçileri öldürdü. Fatih tarafından yapılan seferle Eflak alındı (1462).

Boğdan (Moldavya) yapılan sefer sonucu, Osmanlı devletine bağlı beylik haline getirildi. (1476)

BOSNA VE HERSEK’İN FETHİ

Bosna kralı Macarlarla anlaşarak vergi vermeyince Fatih Bosna seferine çıktı. Bölge Osmanlı topraklarına katıldı (1463). Bosna halkı İslamiyete girmeye başladı. Hersek ise 1465 yılında alındı.

ARNAVUTLUK’UN FETHİ

Osmanlı ordusunda yetişmiş olan İskender Bey önemli bir Arnavut ailesindendi. II. Murat zamanında ayaklanarak Arnavutluk’ta prenslik kurmuştu. Venedikliler ve diğer Avrupa devletleri İskender Beyi desteklediler.

Fatih Arnavutluk seferine çıktı. İskender’e bağlı güçlerle doğrudan savaş yapılmadı. İskender

Beyin ölümünden sonra Kroya ve İşkodra şehirleri alındı. (1479) Dalmaçya kıyıları Osmanlı topraklarına katıldı.

ANADOLU'DA GELİŞMELER

Fatih İstanbul'un alınmasından sonra, Anadolu Türk birliğini kurmak ve Karadeniz ticaret yoluna egemen olmak için Anadolu'da seferlere çıktı.

AMASRA'NIN ALINMASI (1459)

Cenevizliler'in elinde bulunan Amasra kuşatıldı. Cenevizli'ler şehri teslim ettiler.

İSFENDİYEROĞULLARI (CANDAROĞULLARI) BEYLİĞİNİN YIKILMASI (1460)

İsfendiyar Beyi, İsmail Bey savaşa gerek görmeden Sinop'u Osmanlılara verdi. İsmail Bey'e de Balkanlar'daki Filibe sancağı dirlik olarak verildi.

TRABZON RUM DEVLETİNİN YIKILMASI (1461)

Trabzon Rum Devleti, Dördüncü Haçlı seferi sırasında İstanbul'dan kaçan Rumlar tarafından 1204 yılında kurulmuştu.

Trabzon Rum kralı Davit Kommen Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a güvenerek vergiye bağlanmayı kabul etmeyince, Trabzon denizden ve karadan kuşatıldı. Uzun Hasan'dan yardım alamayan kral şehri Fatih'e teslim etti.

KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİNİN YIKILMASI

Karaman Beyliğinde yönetim için çatışmalar olmaktaydı. Fatih, Karaman Beyi olmak isteyen Pir Ahmet'e yardım etti. Beyliğin başına geçen Pir Ahmet Osmanlı egemenliğini kabul etti.

Pir Ahmet, Osmanlı – Venedik savaşından yararlanarak, Osmanlılara verdiği yerleri geri almak istedi. Osmanlılara karşı Venediklilerle anlaştı.

Fatih, çıktığı seferde Konya ve Karaman yörelerini aldı. Osmanlıların Anadolu'da en güçlü rakibi ortadan kalktı. Pir Ahmet, Uzun Hasan'a sığındı. Osmanlı Akkoyunlu ilişkileri bozuldu. Bir kısım Karaman beyleri Aksaray, Niğde ve İçel yörelerinde etkinliklerini sürdürmeye çalıştı. II. Bayezid bu beylerin çalışmalarına son verdi (1487).

OTLUKBELİ SAVAŞI (1473)

Akkoyunlu devleti Doğu Anadolu'da kurulmuştur. Devletin sınırı Maveraünnehire kadar genişlemişti.

Uzun Hasan'ın, Trabzon Rum devletini ve Anadolu beylerini, Osmanlılara karşı desteklemesi, ilişkilerin bozulmasına neden olmuştu. Uzun Hasan'ın Tokata girmesi ve Karaman – Akkoyunlu ordularının Akşehir'i almak istemeleri, Fatih'in harekete geçmesine neden oldu. Erzincan yakınlarında yapılan Otlukbeli Savaşını Fatih kazandı (1473).

Akkoyunlu Devletinde, Otlukbeli savaşından sonra iktidar mücadelesi başladı. Bunun

sonucunda Akkoyunlu devleti parçalandı. Yerine **Safevi devleti** kuruldu.

OSMANLI – MEMLÜKLÜ İLİŞKİLERİ

Yıldırım Beyazıt'ın, Memlûklü himayesindeki, Dulkadir Beyliğinin topraklarını alması sonucu ilişkiler bozulmuştu. Çünkü, Memlûklü devletinde Dulkadir Beyliği'ni topraklarını alma amacındaydı.

- Fatih Hacı yolundaki su kuyularını onararak kutsal topraklarda etkinlik göstermek istedi. Memlûklüler, Fatih'in isteğini iç işlerine müdahale saydılar. Bunun sonucunda ilişkiler bozuldu.

Memlûklüler, Çukurova'da Osmanlı ordusunu yenilgiye uğrattı.

DENİZLERDE GELİŞMELER

EGE ADALARI'NIN FETHİ VE OTRANTO SEFERİ

Çanakkale Boğazına hakim olan Cenevizlilerin yönetimindeki İmroz, Taşoz, Limni, Bozcaada, Semadirek alındı. Böylece Çanakkale boğazının güvenliği sağlandı.

Gelibolu'da tersaneler yapıldı. Boğazın her iki tarafına istihkamlar yapıldı.

Adriyatik denizindeki Ayamavra, Kefalonya ve Zanta adaları alındı. Bu fetihlere karşı çıkan Napoli Krallığına ait olan Otranto limanı alındı. Fatih'in ölümü üzerine donanma geri çağırılınca Otranto tekrar Napoli Krallığının eline geçmiştir.

KIRIM HANLIĞI'NIN BAĞLANMASI

Kırım hanlığında iktidar mücadelesi vardı. Karadenizin kuzey sahillerinde Ceneviz kolonileri bulunuyordu. Moskova prensliğinde ileride tehlike yaratabilirdi. Bu nedenlerden dolayı Kırım hanlığı Osmanlı idaresine bağlandı. Ceneviz kolonilerine son verildi. Karadeniz kıyılarına ulaşan doğu ticaret yolları Osmanlıların eline geçti. Karadeniz Osmanlı gölü haline geldi. Karadeniz kıyılarındaki İpek yolu tamamen Osmanlıların eline geçti.

II.BEYAZIT DÖNEMİ (1481 – 1512)

II.Bayezıt, İshâk Paşa ve yeniçerilerin yardımıyla padişah oldu. Sadrazam Karamanlı Mehmet Paşa, Cem'i padişah yapmak istiyordu. Fakat başarılı olamadı. Bu olaydan sonra iktidar mücadelesi başladı.

CEM OLAYI:

Temel neden, veraset sisteminde belirli bir seçim usulünün olmamasıdır.

Cem, yapılan savaş kaybettiler, Karaman beylerine ve daha sonra Memlûklülere sığındı. Cem Rodos'a gidip buradan da Rumeliye geçip kuvvet toplayarak İstanbul'a yürümeyi düşündü. Rodos şövalyeleri Cem'i tutuklayarak Fransa'ya götürdüler. Fransa ve Papalık Osmanlı üzerinde Haçlı baskısı kurdular. Fransa kralı Osmanlılara karşı yapacağı haçlı seferinde Cem'den yararlanmayı düşündü. Cem Fransa kralıyla Napoliye geldiğinde öldü.

OSMANLI – MEMLÜKLÜ İLİŞKİLERİ

Fatih zamanında başlayan sorunlar ve Cem olayından dolayı ilişkiler bozulmuştu. Memlûkler Çukurova çevresinde Osmanlı ordularını yenilgiye uğrattı. Tunus sultanının teklifiyle barış yapıldı. Adana ve Tarsus kaleleri Mekke ve Medine evkafına ait olduğundan Memlûklülere bırakıldı (1491).

ŞAHKULU AYAKLANMASI (1511)

Safevi sultanı Şah İsmail Anadolu'da egemenlik kurmak için din adamlarını Anadolu'ya göndermişti. Bunlardan Şahkulu, Antalya ve göller yöresinde isyan çıkardı. İsyan zor bastırıldı. Ayaklanmalara katılanlar Ege denizindeki Modon ve Koron adalarına sürüldü (1511).

OSMANLI – VENEDİK İLİŞKİLERİ

Venediklilerin elindeki Moradaki yerler ile İnebahtı ve Navarin limanları alındı. Bu fetihler II. Beyazıt zamanındaki tek önemli toprak kazancıdır.

Not: Endülüs müslümanları Haçlı katliamıyla karşılaşmışlardı. Bunlara yardım edildi. Müslümanlar Kuzey Afrika'ya taşındı.

II.BEYAZIT'IN PADİŞAHLIKTAN ÇEKİLMESİ

Bayezıt, son zamanlarında ülke yönetimini vezirlere bırakmıştı. Kendini dine ve tasavvuf fikirlere vermişti.

Beyazıt ve devlet adamları şehzade Ahmeti padişah yapmak isteyince, I. Selim Rumeli'de kuvvet hazırladı ve isyan etti. Yenilgiye uğradı. Bu durum bir şehzadenin padişahlık için ilk isyanıdır. Yeniçerilerin desteğini almış olan I. Selim isyanını sürdürdü. Bunun üzerine II. Beyazıt padişahlığı oğlu I. Selim'e bıraktı.

YAVUZ SULTAN DÖNEMİ (1512 – 1520)

I.Selim kardeşlerini ve yeğenlerini, tahtını sağlamlaştırmak için öldürttü.

ÇALDIRAN SAVAŞI (1514)

Safevi devletinin kışkırtmasıyla çıkan Şahkulu isyanını dikkate alan I. Selim İran seferi düzenledi. Safevi devletinin Anadolu'daki taraftarları olan Şii Türkmenleri öldürttü.

İran seferine çıkan I. Selim Dulgadir beyliğinden yardım istedi. Bu yardım gelmedi. Çaldıran ovasındaki savaşı Safevi devleti kayıptı. Yavuz İran'ı almak için ilerlemek istedi, ancak askerlerin isyanı üzerine bu isteğinden vazgeçti.

Turnadağ savaşında Dulgadir beyliği yenildi ve ortadan kaldırıldı. (1515). Her iki savaş sonunda Doğu Anadolu Osmanlı egemenliğine girdi. Anadolu Türk birliği kesin olarak sağlandı. Safevi tehlikesi zayıfladı.

I.Selim Tebrizden ayrılırken buradaki bilim ve sanat adamlarını İstanbul'a gönderdi.

MISIR SEFERİ

Osmanlı tarihinin en uzun seferidir.

NEDENLERİ

Fatih zamanından itibaren başlayan anlaşmazlıklar

Memlûklü korumasında olan Dulkadir beyliğinin yıkılması

Mısır'a Osmanlıların saldırmasından çekinen Memlûklerin, Şah İsmail ile anlaşma yapması (I. Selim bunu Osmanlıya karşı büyük bir tehdit saymıştır).

İran'a gönderilen Osmanlı askerlerine Memlûklerin topraklarından geçiş izni vermemesi

I.Selim'in Kutsal toprakları alarak İslâm dünyasının lideri olmayı amaçlaması.

MERCİDABIK SAVAŞI (1516)

Osmanlı ordusuyla Memlûklü ordusu Suriye'de Mercidabık'ta karşılaştı. Kansu Gavri yönetimindeki Memlûklü ordusu yenildi. Suriye Osmanlı ülkesine katıldı.

RİDANİYE SAVAŞI (1517)

Kansu Gavrinin, Mercidabıkta ölümünden sonra yerine Tomanbay geçti. Venediklilerden top ve ateşli silahlar aldı. Memluklar yenilgiye uğratıldı (1517).

MISIR SEFERİNİN SONUÇLARI:

Suriye, Filistin, Hicaz ve Mısır Osmanlı egemenliğine alındı.

Mısır'ın alınmasıyla Osmanlı geliri arttı.

Venedikliler Kıbrıs için verdikleri vergiyi Osmanlılara vermeye başladılar.

Baharat ticaret yolunda Osmanlı üstünlüğü arttı. Portekizlilerin Hint deniz yolunu bulmaları nedeniyle (1498). Bu ticaretle ilgili beklenen kazanç sağlanamadı.

Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.

Son Abbasi Halifesi III. Mütevekkil Ayasofa camiinde düzenlenen törenle Halifelik makamını I. Selim'e devretti. (Osmanlı padişahları Fatih kanunnamsiyle mutlak otorite olmuşlardı, Halife ünvanını almalarıyla da Teokratik nitelik kazanmışlardır.)

Mısırdaki bilim ve sanat adamları İstanbul'a getirildi.

Avrupa'ya doğru hiçbir sefer düzenlemeyen I. Selim Macaristan ya da İran'a doğru olacağı sanılan sefer hazırlığı sırasında öldü. (1520)

KANUNİ DÖNEMİ (1520 – 1566)

Kardeşi olmadığından rakipsiz olarak padişah oldu. Osmanlı devletinin sınırlarını en geniş noktalara ulaştı. Bu dönemde Osmanlı imparatorluğu kültür ve uygarlık alanında en ileri düzeye gelmiştir.

İÇ İSYANLAR

CANBERD GAZALİ İSYANI:

Önceleri Memlûklülere hizmet eden, Canberd Gazali Osmanlı devletinin Şam beylerbeyliği görevini yerine getiriyordu. Halifeliği almak ve Memlûklü devletini yeniden kurmak için ayaklandı. Ferhat Paşa komutasında Osmanlı ordusu isyanı bastırmıştır. (1521)

AHMET PAŞA İSYANI:

Kanuni geleneğe göre Ahmet Paşayı sadrazamlığa getirmesi gerekirken, Ahmet Paşayı Mısır valiliğine atadı. Ahmet Paşa Memlûklü devlet adamlarını çevresinde toplayarak isyan etti. Yeni bir devlet kurmak için para bastırdı ve hutbe okuttu. Kanuni'ye bağlı askerle isyanı bastırdı (1524).

BABA ZÜNNUN İSYANI:

Yozgat'ta Bozok Türkmenleri kendilerine tespit edilen vergiyi ağır buldular. Türkmenler Baba Zünnun çevresinde toplanarak isyan başlattılar. Baba Zünnun yakalanarak öldürüldü. İsyan bastırıldı (1527)

KALENDEROĞLU İSYANI:

Nedenleri:

- 1) Devletin göçebe yaşam sürdüren şii Türkmenleri denetlemek istemesi
- 2) Dulkadir Beyliğine bağlı olan sipahilerin dirliklerini kaybetmesi

Hacıbektaş soyundan olan Kalenderoğlu Türkmenler, kendisine katılan sipahilerle, birlikte ayaklandı. Merkezi otoritenin baskısına karşı yapılan bu isyan (1527) yılında bastırıldı.

BATIDA GELİŞMELER

BELGRAD'IN ALINMASI (1521)

Kanuni padişahlığını kutlamayan ve vergiye bağlanmayı reddeden Macarlara karşı sefer düzenledi.

Kuşatma sonucu Belgrad ile çevresindeki kaleler alındı. Belgrad Avrupa'ya yapılacak seferler için önemli bir merkez haline getirildi.

MOHAÇ SAVAŞI VE MACARİSTAN'IN ALINMASI

(1526):

Macar Kralı, Alman imparatoru Şarlken ve Avusturya İmparatoru Ferdinand'la, akrabalık ilişkilerinden dolayı, askeri ve siyasi bir ittifak kurdu. Böylece Osmanlı Devletine karşı kurulan ittifakın öncüsü oldu.

Fransa kralı I. Fransuva ve Alman Kralı Şarlken arasındaki Avrupa'da üstünlüğü ele geçirmek için yapılan mücadele neticesinde Alman kralı Şarlken, Fransa kralı I. Fransuvayı esir almıştı. Ayrıca Şarlken, Osmanlıların Orta Avrupaya kadar ilerlemesini önlemek amacındaydı.

Kanuni Osmanlı imparatorluğu aleyhine hazırlanan ittifakı bozmak ve Fransa'ya yardım etmek amacındaydı.

Kanuni düzenlediği seferde Macar ordusunu Mohaç ovasında yenilgiye uğrattı.

Kanuni Macar topraklarını ülkesine katmadı. Koruması altına aldı. Tampon bir bölge yaptı. Erdel beyi Jan Zapolya'yı Macar Krallığına atadı.

BİRİNCİ VİYANA KUŞATMASI (1529):

Nedenleri:

1. Avusturya Kralının savaşta ölen Macar Kralı ile akraba olduğunu belirterek Macar tahtının kendine ait olduğunu öne sürmesi
2. Avusturya'nın kutsal Roma Germen İmparatoru Şarlken'le ittifak yapması
3. Avusturya'nın Macaristan'ı işgal etmesi
4. Kanuni'nin Şarlken'e karşı Fransa'ya yardım etmeyi amaçlaması

Kanuni yukarıdaki nedenlerden dolayı sefere çıktı. Macaristan'ı işgalden kurtardı. Fransa Kralı Fransuva Avrupa'da en büyük kral olmak için Alman Kralı Şarlken'le yaptığı savaşı kaybedince Kanuni'den yardım istedi. Ferdinand ve Şarlken savaştan kaçındılar. Viyana şehri kuşatıldı. (1529) etkili toprakların getirilmeyişi, yeterli hazırlığın olmayışı ve kış şartları, kuşatmanın kaldırılmasına neden oldu.

ALMANYA SEFERİ (1533)

Ferdinand Macaristanı kazanmak için Budin şehrini kuşatınca Kanuni yeniden sefere çıktı. Avusturya ve Alman kralları yine savaştılar. Avusturya Kralı Osmanlı Devletinin güçlü olduğunu anladı ve barış istedi. İstanbul Antlaşması İmzalandı (1533). Antlaşma şartları:

1. Avusturya kralı protokol bakımından Osmanlı sadrazamına eşit sayılacak. (Bu kararlı Osmanlı Avusturya'ya karşı siyasi üstünlük sağladı)
2. Avusturya, Osmanlıların atadığı Yanoş'u Macar Kralı olarak tanıyacak.
3. Avusturya bozmadıkça barış geçerli olacak.
4. Bu barışın yapılmasının, diğer bir nedeni de Safevilerin doğuda karışıklıklar

yaratmasıdır.

MACARİSTANIN OSMANLI ÜLKESİNE KATILMASI (1541)

Kanuni'nin Macar Krallığına atadığı Jan Zapolyan'ın ölümü üzerine oğlu Yanoş krallığa getirildi. Bu yeni durum üzerine Avusturya, Macaristan'ı almak için Macaristan'daki Budin'i işgal etti. Kanuni çıktığı seferde Budini aldı. Macar topraklarını Osmanlı ülkesine kattı. Sigismund'u, Erdel krallığına atadı. Kuzey Macaristan Avusturya'ya kaldı.

ZİGETVAR SEFERİ, KANUNİNİN ÖLÜMÜ (1566)

Yeni Avusturya Kralı 1533 İstanbul antlaşmasına uymayarak Macaristan'a yeniden saldırdı. Sokullu Mehmet Paşa sefer kararı aldı. Zigetvor kalesi Osmanlıların eline geçti.

Not: Kuşatma sırasında ağır hasta olan Kanuni ölmüştür. II. Selim padişahlığa getirilmiştir.

Kanuni, Avrupa Hristiyan birliğini bozmak ve Fransayı, Osmanlı yanına çekmek istediğinden, yardım edeceğini bildirmiştir.

Fransa, ilişkileri kuvvetlendirmek için elçi göndererek siyasi ve ticari nitelikli, bir antlaşmanın yapılmasını istedi. Osmanlı tarihinde **Uhud – u Atik ya da İmtiyaz–ı Mahsusa** olarak bilinen ticaret anlaşması yapıldı. Başlıca maddeler;

1. Her iki devletin gemileri denizlerde ve limanlarda serbest dolaşabilecek
2. Fransız tüccarlardan daha az gümrük vergisi alınacak
3. Fransız tüccarların, aralarındaki sorunlara Fransız yargıçlar bakacak
4. Fransız tüccarlar ile Osmanlılar arasındaki sorunlara Türk yargıçlar bakacak ve bunun için Fransız tercümanlar görevlendirilecek.
5. Fransızlara din ve mezheplerinde tam serbestlik tanınacak
6. Osmanlı vatandaşları Fransa denizlerinde ve topraklarında aynı haklardan yararlanacak
7. Bu anlaşma hükümdarların sağ kaldıkları sürece geçerli olacak.

Kanuni kapitülasyonlarla Almanya'ya karşı, Avrupa' da denge ve güç kurmayı amaçladı. Kapitülasyon anlaşması, Osmanlılar için önemli siyasi bir başarıdır.

Fransızlar her padişah değişiminde anlaşmayı yenileyerek zamanla, Osmanlı aleyhine siyasi ve ticari üstünlükler kazandılar. 1740 yılında kapitülasyonlar süresiz olarak uzatıldı. Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğünden yararlanan diğer Avrupalı devletler de kapitülasyonlar kazandılar. Bu durum, Osmanlı devleti'nin sanayileşmiş devletlerin açık pazarı olmasına neden oldu. Kapitülasyonlar Lozan anlaşmasıyla kaldırıldı.

DOĞUDA GELİŞMELER

İRAN SEFERLERİNİN NEDENLERİ

- a) Safevilerin, Bağdat ve çevresini alarak Osmanlı sınırına yakın bölgelerde hareketlenmesi
- b) Safevilerin, ortak sınırı bölgesinde kendi halkına karşı izledikleri baskılı yönetimin, Osmanlının ipek ve baharat ticaretini aksatması
- c) Osmanlı yönetimindeki Bitlis emirinin, Safevilere, Safevilerin, Azerbeycan valisinin Osmanlılara geçmesi
- d) İran'ın, Bağdat valisinin, Osmanlı tarafına katılması, Safevilerin bu duruma müdahale etmesi

İRAKEYN SEFERİ (1534)

Kanuni Bitlis Emiri Şeref Hanı cezalandırmak ve Bağdatı almak için sefere çıktı. Azerbeycan alındı. Bağdat alındı. Gilan ve Şirvan'daki ipek ticareti Osmanlıların denetimine girdi.

İRAN SEFERİ (1548)

İran'da taht kavgasına giren şehzadenin Osmanlılara sığınması sonucu, Safeviler, Tebriz'i, Nahçevan'ı ve Van çevresini aldı.

Kanuni, Safevi tehlikesini bitirmek, Azerbeycanı bütünüyle almak için sefere çıktı. Van ve Tebriz'i aldı.

NAHÇEVAN SEFERİ (1554)

Safeviler, Avusturya savaşlarından yararlanarak Doğu Anadolu'yu almak için Doğu Anadolu'ya girdi. Kanuni Safevilere kesin bir darbe vurmak için üçüncü defa sefere çıktı. Safeviler'e ait olan Nahçevan, Revan ve Karabağ alındı.

Bu savaşlar her iki devlet için zararlı olmuştur. Kanuni Avusturya savaşlarından dolayı Safeviler'in barış teklifini kabul etti.

AMASYA ANTLAŞMASI (1555)

Bu anlaşma, Osmanlılar ile İranlılar arasındaki ilk resmi antlaşmadır. Buna göre:

- Azerbaycan, Tebriz, Doğu Anadolu ve Irak Osmanlıların oldu.
- Sınır bölgesinde saldırılar yapılmayacak
- Selim devrinden itibaren başlayan savaşlar durdu.

DENİZLERDE GELİŞMELER

RODOS'UN FETHİ (1522):

Rodos, Fatih zamanında kuşatılmış, fakat alınamamıştı. Osmanlı gemilerine saldıran Sen Jan şövalyeleri Batı Anadolu kıyılarını tehdit ediyorlardı. Mısır ve Suriye'nin alınmasından sonra bu adanın alınması gerekli oldu.

Şovalyeler Avrupa'dan yardım gelmeyince adayı boşalttılar. Şarlken şovalyeleri Malta adasına yerleştirdi.

PREVEZE DENİZ SAVAŞI (1538)

Alman kralı Şarlken, Doğu Akdenizde Osmanlı üstünlüğüne son vermek için, Andrea Dorya yönetiminde birleşik haçlı donanmasını kurdu.

Kanuni Barbarosu İstanbul'a çağırdı. Barbaros Kaptan-ı Derya oldu. Cezayir'in Beylerbeyi olduğu ilan edildi.

Venedik, Ceneviz, Malta, İspanya ve Portekiz deniz kuvvetlerinden oluşan haçlı donanması, Barbaros tarafından yenilgiye uğratıldı.

Savaştan sonra, Venedikliler ticaretlerinin aksayacağını gördüler ve barış yaptılar. Buna karşılık Mora, Dalmaçya kıyılarındaki kaleleri Osmanlılara bıraktılar.

TRABLUSGARB'IN ALINMASI (1551)

Şarlken Tunus'u almak için Malta'daki Sen Jan Şovalyeleri aracılığıyla saldırılar başlattı. Bunun üzerine, Turgut Reis şovalyelerin elindeki Trablusgarb'ı aldı. Trablusgarb beylerbeyi oldu.

CERBE ADASININ FETHİ (1559)

Turgut Reis, önceleri kendisine bağlı olan Cerbe adasını, Trablusgarb körfezinin güvenliği için, İspanyollardan almak istedi. Turgut Reis ve Piyale paşa, Andrea Dorya yönetimindeki haçlı donanmasını yendiler. Ada Turgut Reis'in yönetimine bırakıldı.

MALTA SEFERİ (1565)

Malta adasına yerleştirilen Sen Jan Şovalyeleri Osmanlı gemilerine saldırıyorlardı. Haçlı donanması bu adayı üs olarak kullanıyorlardı.

Kanuni, Cezayir ve Trablusgarbın güvenliği için Maltanın alınmasını kararlaştırdı.

Yapılan kuşatma başarısızlıkla sonuçlandı.

HİNT SEFERLERİ

NEDENLERİ

- Portekizlilerin, Ümit burnu yoluyla Uzakdoğu mallarını Avrupa limanlarına taşımaları.
- Portekizlilerin, Hint okyanusunda ve Kızıldeniz çevresinde, müslümanların ticaretlerini engellemeleri
- Deniz yoluyla hac'a giden müslümanların güvenliğinin bozulması

- Hindistan'daki Müslümanlara portekizlilerin saldırması
- Osmanlı Devleti'nin kendisini İslâm Dünyasının koruyucusu olarak görmesi

Mısır ve Hicaz'ın Osmanlı topraklarına katılmasıyla, Portekizliler ile Osmanlılar karşılaşmışlardır. Hint ticaret yolunu yeniden müslümanların denetimine almak ve Hint müslümanlarına yardım etmek amacıyla, dört deniz seferi düzenledi.

BİRİNCİ HİNT SEFERİ (1538)

Gucerat sultanı Bahadır Şahın yardım istemesi üzerine, Mısır Beylerbeyi Süleyman paşa komutasında yardım gönderildi. Yemen, Aden kıyıları alındı. Hindistanın Batı kıyılarındaki Gucerata varıldı. Yeni Guccerat Sultanı, Osmanlı egemenliğine girmemek için Osmanlılara yardım etmedi. Hint okyanusunda Portekiz'e karşı güç olunacağı gösterildi.

İKİNCİ HİNT SEFERİ (1551)

Piri Reis Basra Körfezindeki Hümmüz boğazını Portekizlilerden alamadı. Donanmayı kuvvetlendirmek için Mısır'a döndü. Piri Reis savşatan kaçmakla suçlanarak idam edildi.

ÜÇÜNCÜ HİNT SEFERİ (1552)

Murat Reis, Basrada'ki Osmanlı donanmasıyla Portekizlilerle savaştı. Başarılı olamadı.

DÖRDÜNCÜ HİNT SEFERİ (1553)

Seydi Ali Reis, Basra'daki Osmanlı donanmasıyla Hümmüz boğazını geçti. Portekizlileri yenilgiye uğrattı. Hint okyanusundaki fırtınalara Osmanlı donanması dayanmadı. Seydi Ali Reis İstanbul'a geri döndü. Başından geçen olayları yazdığı Mir'atül – memalik adlı eserde anlattı.

HİNT SEFERLERİNİN SONUÇLARI:

- Osmanlı devlet adamlarının Hindistan'ın gelecekteki ekonomik önemini anlayamadılar. Portekizliler bu önemi kavradılar.
- Akdenize göre yapılan Osmanlı gemilerinin Hind okyanusuna dayanaklı olmadığı anlaşıldı.
- Portekizlilere karşı kesin üstünlük kazanılmadı.
- Yemen, Habeşistan kıyıları, Osmanlılara katıldı. Kızıldeniz, Basra körfezinde egemenlik sağlandı.
- Osmanlı devleti Habeş, Yemen, Basra, Lahsa olmak üzere yeni eyaletler kurarak bu bölgeleri yönetti.

SOKULLU MEHMET PAŞA

Sadrazam Sokullu aslen Hırvat kökenlidir. Devşirme olarak Enderun'da yetiştirildi. Kanuni

zamanında sırasıyla Kaptan-ı Derya, Rumeli Beylerbeyi, Vezir ve Veziri azamlık (Sadrazam) görevlerine atanmıştır.

Sokullu, Kanuniden sonra II. Selim ve III. Murat dönemlerinde de sadrazamlık yaptı. Bu süreçte devlet işlerinde birinci derecede sorumlu oldu. Bundan dolayı Sokullu'nun yönetimde aktif olduğu döneme Osmanlı tarihinde “**Sokullu Devri**” denilir. Sokullu Devri, III. Murat zamanında (1579) yılında Sokullu Mehmet Paşanın öldürülmesiyle sona ermiştir.

II.SELİM DÖNEMİ (1566-1574)

- Sakız adası Cenevizlilerden alındı (1568).
- Yemen tamamen Osmanlıya bağlandı (1568).
- Güney Doğu Asya'daki Endonezya adalarından biri olan Sumatra adasında yaşayan Müslümanlara Portekiz saldırıları nedeniyle yardım gönderildi.
- Kıbrıs Venediklilerden alındı (1571). Doğu Akdeniz'deki ticari ve siyasi çalışmalar tamamen Osmanlıların egemenliğine alındı.
- İnebahtı deniz savaşı oldu (1571). Kıbrıs'ın Osmanlılara geçmesine tepki olarak kurulan Haçlı donanması Osmanlı donanmasını Mora'daki İnebahtı limanında yaktı. Sokullu donanmayı kısa zamanda oluşturdu. Bunun üzerine Venedikliler ticari çalışmalarını sürdürmek için Osmanlı Devletiyle barış yaptı.
- Tunus İspanyollar'dan geri alındı (1574).

III. MURAT DEVRİNDE

1574 – 1579 YILLARI ARASINDA OLAYLAR

– Lehistan kralı ölünce ülkede taht kavgaları çıktı. Sokullu Fransa'nın desteğini alarak, Erdel Beyini Lehistan Kralı yaptı. Böylece Osmanlı Devletinin etkinliği Baltık denizine kadar ulaştı.

Fas sultanlığında iktidar çekişmesi vardı. Sokullu, Cezayir beylerbeyi Ramazan Paşa'yı, Portekizlilerin, burada üstünlük kurmasını önlemek için görevlendirdi. Portekiz kralı, **Vadi-üs Sebil savaşında** yenilgiye uğratıldı. Fas sultanlığı Osmanlı himayesine girdi (1577). Atlas okyanusuna ulaşıldı.

Safeviler'de iktidar çekişmesi olunca, Kafkasya seferine çıkıldı. Kafkasya'da bir kısım yerler alındı. Kırım Hanlığı ile karadan bağlantı kuruldu.

SOKULLU MEHMET PAŞA VE TÜRK-İSLAM DÜNYASI

DON – VOLGA KANAL PROJESİ

Don–Volga Kanal Projesi, Sokullu Don (Ten) ve Volga (İdil) ırmaklarını bir kanalla birleştirerek, donanmayı, Karadenizden, Hazar denizine geçirmeyi düşünmüştür. Bu projedeki başlıca amaçları şunlardır:

Altınordu devletinin yıkılmasıyla kurulan Türk hanlıklarını, Osmanlı egemenliğine almak.

Türk hanlıklarını, Rus egemenliğinden kurtarmak.

İran savaşlarında asker ve malzeme göndermeyi kolaylaştırmak ve İran'ı almak.

Orta Asya Türkleriyle yakın ilişkiler kurmak.

SÜVEYŞ PROJESİ

Amaçları:

Hindistandaki ve Endonezya'daki müslümanlarla bağlantı kurmak

Hind deniz ticaretinden yararlanmak, Uzakdoğu Asya ülkeleriyle ilişkiler kurmak

Portekizlilerin Hint okyanusundaki etkinliğini sona erdirmek, Ortadoğuda kara ticaretini geliştirmek

Akdeniz ticaretini yeniden canlandırmak

MARMARA – KARADENİZ KANAL PROJESİ

Sakarya nehri, Sapanca gölü ve İzmit körfezini birbirine bağlayarak Karadeniz ve Marmara arasında deniz yolu kurulmasını sağlamak. Mimar Sinan bu projeyle görevlendirildi. Çalışmalar sonuçsuz kaldı.

– Don ve Volga kanal projesi, Kırım Han'ın gücünü ve yetkilerini kaybedeceğini düşünerek işçileri isyana teşvik etmesi, projeyi başarısızlıkla sonuçlanmasına neden oldu.

SOKULLUNUN ÖLDÜRÜLMESİ

Kanuni dönemi dışında, hiçbir sefere katılmaması, seferlere karşı olması, çevresndekileri görevlere ataması, Sokulluya eleştiriler yapılmasına neden oldu. Bu durumlar Sokullunun öldürülmesine neden oldu (1579). Osmanlı tarihçilerine göre Sokullunun öldürülmesiye Yükselme Devri sona erdi. Duraklama Devri başladı.

KURULUŞ VE YÜKSELME DEVRİNDE

OSMANLI KURUMLARI-KÜLTÜR VE UYGARLIK

DEVLET YÖNETİMİ

Padişah: Devletin başında Osman Beyin soyundan gelen Bey, Gazi, Han, Hakan, Hünkar Sultan gibi ünvanlarla anılan, hükümdarlar bulunurdu. Saltanat babadan oğula geçerdi. Büyük şehzade padişah olurdu.

Fatih'in hazırladığı Kanunname-i Ali Osmani ile hükümdarlık mutlak hale getirildi. Bu kanunname ile devletin bütünlüğü için kardeş katli gelenek haline geldi. Bu gelenek I. Ahmet tarafından kaldırıldı.

Şehzadeler sancak beyi olarak atandıklarında Lala denilen hocaların bilgileriyle, devlet tecrübesi kazanırlardı.

I.Selim'in, Mısır'ı fethinden sonra Osmanlı padişahlar Halife ünvanı aldılar. Halife Rüy-yı zemin (Dünya halifesi), Zıllulahi Filâlem (Allahın yeryüzünde gölgesi), Halifet'ül Müslümin (Bütün müslümanların halifesi) sıfatlarını aldılar. Böylece Teokratik yetkilere de sahip oldular.

Tahta gelen padişah, para bastırır, hutbe okutur, kılıç kuşanır ve komşu ülkelere haberciler gönderirdi.

Divan: Devletin siyasi, idari, adli, mali ve diğer konularda kararlar aldığı kuruldur. Topkapı sarayında **Kubbealtı** denilen yerde toplanırdı. Son karar padişaha aitti.

Fatih ve diğer padişahlar divan başkanlığını vezirazama bıraktılar. Padişahlar Divan çalışmalarını **kafes arkasından** takip ederlerdi.

Divan üyeleri, kararları birlikte padişaha sunarlardı.. Vezirazam, daha önce Arz odasında padişaha bilgiler verirdi. Divan dağıldıktan sonra vezirazam, **Paşakapısı**, sonradan **Babiâli** denilen makamda çalışmasına devam ederdi.

Divan üyeleri Vezirazam (Sadrazam), Vezirler, Kazeskerler, Defterdar, Nişancı, Müftü, Asıl üye olmayan Reisülküttap, Kaptan-ı Derya ve Yeniçeriağası toplantılara katabilirdi.

Vezirazam: Padişahın vekili ve divan başkanıdır. Padişahın mühürünü taşırdı. Padişah, sefere çıkmadığında, orduyu komuta ederdi. Bütün işlerden sorumluydu.

Vezirler: Ulema (bilginler) sınıfından seçilirdi. Resmi ünvanları Kubbealtı vezirleridir. Divan'da görüşlerini bildirirler, padişaha ve sadrazama devlet işlerine yardımcı olurlardı. Serdar (Komutan) olarak seferlere katılırlar ve emirlerinde asker bulunurdu. Maaş yerie Has denilen toprak alırlardı.

Kazaskerler: Vezirlerden sonraki üyelerdir. Önceleri bir kazasker vardı, daha sonra Rumeli ve Anadolu kazaskeri olmak üzere sayıları iki oldu. Rumeli kazaskeri rütbe bakımından daha önde idi. Divan'daki büyük hukuki davalara bakarlardı. Bölgelerindeki kadıların ve müderrislerin görevlendirilmesini yaparlardı. Kazaskerlere Sadr ünvanı verilirdi.

Defterdarlar: Kuruluş döneminde bir defterdar vardı. Fatih döneminde Rumeli ve Anadolu Defterdarı olarak sayı ikiye yükseldiiki defterdarlık oluşturuldu. Sadrazamla birlikte devletin mali işlerine bakardı. Başdefterdarın onayı olmadan harcama yapılamazdı. Rumeli defterdar, Kazaskerlerden sonra gelen üye idi.

Nişancı: Devletlerarası yazışmalarla ilgilenirdi. Ferman ve beratlar üzerine padişahın tuğrası (imzası)'nı çekerdi. Has, zemet, tımar defterlerini tutar, bunların dağıtımına bakardı. Kanunları çok iyi bilirlerdi, gerektiğinde Divan'a bilgiler verirlerdi.

Müftü: Divan kararlarının İslam dinine uygun olup olmadığı konusunda fetva verirdi. Halife ünvanını alınmasından sonra önemleri arttı. Resmi bir makam olarak, müftülüğün ne zaman kurulduğu belli olmamakla beraber, devletin başlangıcından beri, divan çalışmalarında yer almıştır. Kanuni devrinde Şeyh-ül İslam adı verilmiş olup sadrazama eşit sayılmıştır.

Reisülküttap: Doğrudan divan üyesi değildi. XVII yy'dan sonra önemi arttı. Katipler sınıfından bilgili kişiler arasından seçilirdi. Devletin gizli yazışmalarını yapardı. Zamanla dış ilişkilerle ilgili görevleri yerine getirdiler.

Kaptan-ı Derya (Kaptanpaşa): Deniz kuvvetlerinin başkomutanıydı. Donanma ve denizcilikle ilgili işlerden sorumlu idi. İlk zamanlarda devlet içerisinde makam olarak yeri Anadolu beylerbeyinden sonraydı. XVI. yy'ın ikinci yarısında, vezir rütbesiyle Divan üyesi oldu.

Yeniçeriağası: Yeniçeri ocağının amiriydi. Vezir rütbesini almışsa, Divana katılırdı. Vezir değilse toplantıya katılmaz, padişahla doğrudan görüşürdü.

MEMLEKET YÖNETİMİ

Ülke toprakları yönetim bakımından üçe ayrıldı.

1. **Merkeze bağlı eyaletler,**
2. **Merkeze bağlı hükümet ve beylikler,**
3. **Özel yönetimi olan beylikler**

Eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara ve kazalar da köylere ayrılmıştı.

MERKEZE BAĞLI EYALETLER

Rumeli beylerbeyi ve Anadolu beylerbeyliği olarak ikiye ayrılmıştır. Rumeli beylerbeyi makamca yüksekti. Beylerbeyleri başarılı olduktan sonra vezir olurlardı. Beylerbeyinin eyalet merkezine **paşasancığı** denilirdi. Memleket idaresindeki başlıca görevliler şunlardı:

Kadı: Kazaları yönetir ve adalet işlerine bakardı.

Subaşı: Sancak ve kazalarda güvenliği sağlayan, askeri yetkileri olan görevliler idi.

Eyaletler toprakları dirliklere ayrılarak maaş karşılığı askerlere ve devlete hizmet edenlere verilirdi. Başlıca eyaletler Rumeli, Bosna, Anadolu, Trabzon, Şam, Budin, Temeşvar, Halep, Diyarbakır.

İstanbulun yönetimi: Başkent olduğundan, yönetimi ayırırdı. Güvenliği Yeniçeri ağası ile Subaşı sağlardı. Belediye işlerine şehir emini bakardı. Adalet işlerine de taht kadısı yürütürdü.

MERKEZE BAĞLI HÜKÜMET VE BEYLİKLER

İç işlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlı devletine bağlı yerlerdir. Başlıcaları Kırım Hanlığı, Eflak beyliği, Boğdan beyliği, Erdel beyliği, Hicaz emirliği. Hicaz emirliği dışındakiler,

savaşta orduya kuvvet gönderirler, yıllık vergi verirlerdi.

ÖZEL YÖNETİMİ OLAN EYALETLER

Merkeze uzak eyaletlerdir. Bağdat, Mısır, Trablusgarp, Tunus, Cezayir, Yemen ve Basra. topraklar dirliklere bölünmezdi. Bu eyaletlerin valilerine ve komutanlarına Saliyane (yıllık) denilen maaş verilirdi. Bundan dolayı bu eyaletlere saliyaneli eyaletler adı da verilmiştir. Bu eyaletlerin geliri iltizama verilirdi. İltizam usulünde eyaletlerden alınacak vergi, önceden hazineye, mültezim denilen kişilerce peşin verilirdi. Mültezimler verdikleri vergiyi eyaletlerden toplardı.

Trablusgarp, Tunus ve Cezayir'den oluşan üç eyalete Garp ocakları denirdi.

TOPRAK YÖNETİMİ

Köylerde yaşayanların nüfusu, ekonomik faaliyetleri, yazılarak gelirleri belirlenirdi. I. Murat zamanında toprakların dağıtımına başlanmıştır. Kanuni zamanında bu usul daha düzenli hale getirilmiştir. II. Selim döneminde ise toprağın dağıtımı kanunla yapılmaya başlamıştır. Bu işleri Nişancı yapmıştır.

Toprakların yönetimi devlet elindeydi. Üç yıl ekilmeyen toprakları, devlet başkasına verirdi.

Toprak hukuki yönden **öşür, haraç, miri** olmak üzere üçe ayrılmıştır.

Öşür arazi: Müslümanlara ait topraklardır. Ürünün onda biri oranında vergi alınırdı.

Haraç arazi: Hristiyan halkın elindeki topraklardır. Toprak sahipleri haraç denilen vergi verirlerdi.

Miri arazi: Devlete ait olan arazilerdir.

MİRİ ARAZİ ÇEŞİTLERİ

Vakıf arazi: Gelirleri medrese, hastahane, imaret, kervansaray ve dini yerlere verilen topraklardır. Vakıf arazi satılamazdı.

Yurtluk Arazi: Gelirleri sınır boylarındaki beylere bırakılan topraktır.

Ocaklık Arazi: Geliri kale muhafızlarına ve tersane giderlerine ayrılan topraktır.

Yurtluk ve Ocaklık araziler satılamaz, bağışlanmaz, vakıf yapılamazdı.

Mukataa: Geliri hazineye gelen topraklardır. Bu topraklar **iltizama** verilir. **Mültezimler** hazine adına geliri toplardı.

Dirlik: Görev karşılığı olarak başarılı kişilere verilen topraktır. Dirlikler devlet malı olup gelirlerine göre Has, Zeamet, Tımar olmak üzere üçe ayrılır.

Has: Yıllık geliri yüz bin akçeden çok olan dirliktir. Padişahlara divan üyelerine, yüksek dereceli memurlara verilirdi. Göreve karşılık, Has alanlar devlete **sipahi** ya da **Cebeli** denilen (atlı asker) yetiştirirdi.

Zeamet: Yıllık geliri yirmi bin ile yüz bin akçe arasındadır. Orta dereceli memurlara ve komutanlara görev karşılığı verilirdi. Zeamet alanlar o bölgede oturmak ve asker yetiştirmekle yükümlüydü.

Tımar: Yıllık geliri üç bin ile yirmi bin akçe arasında olan dirliktir. Görev karşılığı verilen Tımar, veraset yoluyla kimseye bırakılamaz. Tımar alanlar üç bin akçeyi kendi geçimlerine ayırırlardı. Buna **kılıçtımari** denilir. Diğer gelirlerle, Cebeli ve Eşkinici denilen askerler yetiştirilirdi.

TIMAR ÇEŞİTLERİ

a) Eşkinici Tımarı: Savaşlarda yararlılık gösteren askerlere verilirdi.

b) Mustahfaz Tımar: Cami imamlarına ve hatiplerine, saray görevlilerine verilirdi.

Dirlik sahipleri ile toprağı işleyen köylü arasında ilişkileri ve vergi oranını belirleyen sancak kanunnameleri denilen kanunlar vardı. Arazinin geliri ve işleteni tahrir defterlerine yazılırdı.

MALİYE

Devletin mali işleri Başdefterdar tarafından yürütülürdü.

Osmanlı maliyesinde bulunan hazineler:

Diş hazine: Devletin asıl hazinesidir. Bu hazineye Hazine-i Amire verilmiştir.

İç hazine: Savaş ve diğer önemli işlerin masraflarının karşılandığı hazinedir.

Ceb-i Hümayun hazine: Padişahın şahsına ait hazinedir. Has gelirleri ile gönderilen hediyelerden oluşmuştur.

BAŞLICA GELİR KAYNAKLARI

Öşür: Devlet malı olan topraklardan müslümanların onda bir oranında verdiği vergidir.

Haraç: Hristiyan ve Musevi vatandaşlardan, gelir ve kazançları üzerinden alınan vergidir.

Cizye: Müslüman olmayan sağlıklı erkeklerden, yılda bir kere alınan vergidir. İhtiyar ve çocuklardan alınmazdı. Cezyedar denilen memurlar toplardı.

Ağnam: Hayvancılıkla uğraşanlardan alınan vergidir.

DİĞER GELİRLER

- Tüccar ve şehirliden alınan Tekâlif-i örfiye vergisi
- Gümrük vergileri
- Maden, orman, tuzla gelirleri

- Savaş giderlerini karşılamak için alınan avarız vergiler
- Savaşlarda kazanılan ganimetlerin beşte biri. Buna **Hums-u şeri** adı verilirdi.
- Salıyeneli eyaletlerden ve bağlı beylik, hükümetlerden alınan vergi

ORDU

Osmanlılarda ilk ordu Gaziler ve boy halkından seçilenlerden, oluşturuldu. Temelde bu ordu gaziler örgütüydü.

İlk askeri teşkilat Orhan Bey zamanında veziri Alaeddin Paşa ile kadı Çandarlı Kara Halilin tavsiye ve çalışmalarıyla kurulan **Yaya** ve **Müsellemler** adlı askerlerdi.

Yayalar maaşlı, piyade askerlerdi. Müsellemler vergi vermeyen atlı askerlerdi. Savaşta ulufe alırlardı. Bu askerler kapıkulu askerlerinin çoğalması üzerine geri hizmete alındı.

Yükselme devrinde ordunun teşkilatlanması tamamlandı. Avrupa devletlerinden, üstün duruma gelindi. Ordu üç bölümden oluşmuştur.

A) Kapıkulu Askerleri

B) Tımarlı Sipahiler

C) Yardımcı Kuvvetler

A) KAPIKULU ASKERLERİ

Padişaha bağlı devamlı ve maaşlı askerlerdi. Bu askerler, Osmanlı ordusunun temelini teşkil etmiştir. İstanbul'da ve sınır boylarındaki şehir ve kalelerde yaşarlardı. Yaptıkları iş bakımından 1) Kapıkulu piyadeleri 2) Kapıkulu süvarileri şeklinde ikiye ayrılmıştır.

Kapıkulu Piyadeleri:

Yedi ocağın oluşurdu. Bunlar Acemioğlanlar, Yeniçeriler, Topçular, Cebeciler, Toparabacılar, Humbaracılar, Lağımcılar

Acemioğlanlar ocağı:

I.Murat zamanında Çandarlı Karalı Halil çalışmalarıyla, Gelibolu'da savaş esirlerinden kuruldu. Hristiyan ailelerin çocukları Türk ailelerin yanında Türk-İslam geleneklerine göre yetiştirildikten sonra ocağa alınır, daha sonra Yeniçeri ocağına gönderilirdi.

Yeniçeriler:

I.Murat zamanında Çandarlı Kara Halil'in çalışmalarıyla kuruldu. (1363). Acemioğlanlar ocağından oluşturuldu. İstanbulda kışlalarda otururlar, başka bir işte çalışmazlar, emekli oluncaya kadar evlenmezlerdi. Savaşta padişahın yanında bulunurlardı. Üç ayda bir **ulufe** demilen maaş alırlardı.

Cebeciler:

Yaya askerlerin silahlarını onaran ve cephane hazırlayan ocaktı.

Topçular:

Top döken, savaşlarda top kullanan ocaktı. Osmanlı ordusunda top ilk kez I. Kosova savaşında kullanıldı. Bu ocak Fatih Sultan Mehmet zamanında geliştirildi.

Top arabacıları:

Top arabalarını yapan ve topları taşıyan yaya askerlerdi.

Humbaracılar:

Havan toplarını, humbaraları (el bombaları) yapan ve kullanan ocaktı.

Lağımçılar:

Kalelerin kuşatılması sırasında tünel kazan, barutla kale duvarlarını ve surlarını yıkan sınıftı.

Kapıkulu Süvarileri:

Yeniçeriler gibi ulufe alırlardı. Altı ocaktan oluşmuştur.

1. **Sipahi**
2. **Silahtar**
3. **Sağ ulufeciler**
4. **Sol ulufeciler**
5. **Sağ Garipler**
6. **Sol Garipler**

B) EYALET ASKERLERİ (TİMARLI SİPAHİLER): Eyalet askerleri, tımar sistemine ve toprak yönetimine dayanırdı. Ordunun en büyük bölümünü meydana getirmiştir. 1) Tımarlı Sipahiler, 2) Akıncılar olmak üzere ikiye ayrılırdı.

Tımarlı Sipahiler: Dirlik sahiplerinin yetiştirmekle yükümlü oldukları, **Cebeli** denilen atlı askerlerdir. Sipahilerin giderlerini Tımar sahipleri karşılardı. Ordunun en büyük ve en güçlü hareketli birlikleri idi.

Akıncılar: Sınır boylarında otururlar, düşman topraklarına akınlar ve keşifler yaparlardı.

C) YARDIMCI KUVVETLER:

Yayalar, Musellemler, Yörükler: İlk düzenli Osmanlı kuvvetleriydi. Yörükler Rumelide, Yayalar Anadolu'da bulunurlardı. Müsellemler atlı askerlerdir. Savaşta yol açmak, yiyecek

taşımak buna benzer işler yaparlardı.

Azaplar: Savaşta düşman kuvvetlerini oyalayarak kuşatılmasını sağlayan askerlerdi.

Saka Ocağı: Savaşlarda ve seferlerde su ihtiyacını karşılayan ocaktır.

DONANMA

İlk Osmanlı tershanesi Yıldırım Beyazıd zamanında Gelibolu'da kurulmuştur. İstanbul'un fethi ve Mısır'ın alınması donanmanın kuvvetlendirilmesini sağlamıştır. Kanuni devrinde, donanma en parlak çağını yaşamıştır.

Donanma başkomutanına **Kaptan-ı Derya** (Kaptan Paşa) komutanlarına **Reis**, askerlerine **Levent** denilmiştir.

Başlıca tershaneler İstanbul, İzmit, Gelibolu, sonradan Suveyş, Rusçuk. İstanbul tershanesi (Tershane-i Amire) en büyük tershanedir. Venedik tershanesi düzeyinde idi.

Akdeniz'de Osmanlı donanmasının en büyük yardımcısı Cezayir, Tunus, Trablusgarp'ta kurulu olan Garp ocakları idi.

HUKUK

Osmanlı hukuku, İslam hukukuna (şer'i hukuk) dayanmaktaydı. Kamu hukukunun gelişmesinden dolayı örfi hukuk da gelişti.

Fatih'in hazırlattığı Kanunname-i Al-î Osmani örfi hukukla ilgili bir kanundu. Bu kanunname Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapılan konularla daha da zenginleştirilmiştir.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM

Eğitim ve öğretim düzenli şekilde ilkokul düzeyindeki okullar ile medreselerde yapılırdı.

Bu okullarda, okuma, yazma ve kuran-ı kerim dersleri görülürdü.

Medreseler: Orta ve yüksek öğrenim kurumlarıdır. Genellikle camiler ve vakıfların çevresinde kurulmuştur. Medreselerin çalışması ve ihtiyaçlarıyla ilgili vakfiyeleri bulunurdu. Ders verenlere **müderris**, yardımcısına muid denirdi.

İlk Osmanlı medresesi İznik'te Orhan Bey zamanında açıldı. Osmanlı medreseleri Fatih'in yaptırdığı **Sahn-ı seman medresesi** ile Kanuni devrinde yapılan medreselerle gelişmiştir.

Medreselerden mezun olanlar kadılık, müderrislik, müftülük, nişancılık, defterdarlık, tabiplik gibi görevleri yaparlardı.

Medreselerin dışındaki en önemli okul **Enderundur**. İlk önce Edirne sarayında açılmıştır. Enderun Devlet adamı yetiştiren bir okuldur.

DİL VE EDEBİYAT

Devletin resmi dili Türkçeydi. Yükselme döneminde sınırların genişlemesiyle Türkçe yaygınlaştı. Türkçe XVI. yy.'da Arapça ve Farsça'nın tesiri altına girmiştir. Böylece Osmanlıca denilen yeni bir dil ortaya çıkmıştır.

BİLİM VE KÜLTÜR

Osmanlı kültür hayatında en etkili sınıf ülema sınıfıydı. İstanbul bilim ve kültür merkeziydi. Fatih Eski Yunan, Latin, Arap, Fars dillerinde yazılı önemli eserleri tercüme ettirdi.

Önemli bilim ve kültür adamları şunlardır:

Ali Kuşçu: Semerkant'tan geldi. Fatih zamanında Ayasofya medresesinde müderrislik yaptı. Matematik ve astronomi bilginidir.

Sinan Paşa: Tazarunname adlı eseri yazdı, matematik ve astronomiyle ilgilenmiştir.

Takiyüddin: Türkiye'de ilk rasathaneyi kurmuştur. III. Murat çalışmalarını desteklemiştir. Gericiler tarafından çalışmaları durduruldu ve kurduğu rasathane yıktırılmıştır.

Sabuncuoğlu Şerefaddin: Cerrahname-i İlhani adlı eseri yazan tıp bilginidir. Fatih döneminde yetişmiştir, diğer tıp bilginleri Ahi Almet, Altıncızade

Piri Reis: Kitab-ı Bahriye ve Dünya haritası eserleriyle tanınan coğrafyacı ve denizcidir.

Seyd Ali Reis: Muhid adlı coğrafya eseri, bir seyahatname olan Mir'atül – Memâlik adlı eseri yazmıştır.

Ahmedi: Bilinen ilk Osmanlı tarihi olan “İskendername” adlı eseri yazdı.

Hoca Saadddin: Tac-üt Tevarih adlı ilk büyük resmi Osmanlı tarihini yazdı.

Ebusuud Efendi: Kanuni devrinin ünlü fıkıh bilginidir.

SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

Sosyal hayat: Halkın büyük çoğunluğunu müslümanlar oluşturmuştur.

Hristiyan ve Musevi halka dini inançlarında serbestlik tanınmıştır.

Türkler, yerleşik ve göçebe hayat sürdürürken,. Müslüman olmayanlar kasaba ve şehirlerde yaşarlardı.

Halk yöneticiler ve Reaya olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Reaya Müslüman ve Hristiyan halka denilirdi. Reaya deyiimi sonradan müslüman olmayan halk için kullandı.

Şehrin en yüksek sivil yöneticisi Kadı idi, yargı işlerine bakarlardı. Malların fiat tespitinde bulunurlardı.

Lonca teşkilatı, esnafları ve sanatkarları denetlerdi. Loncalarda, çıraktan kalfaya; kalfadan, lonca ustalarına kadar belirli sınıflaşma vardı. Buralardaki Esnaf ve zanaatkarlar arasında karşılıklı yardımlaşma sağlanırdı.

EKONOMİK HAYAT

Tarım: Topraklar düzenli yazılır ve gelirlerine göre dirliklere ayrılırdı. Toprağı üç yıl arka arkaya ekmeyenden toprak alınırdı. Devlet Tımar sipahilerine her türlü yardımı ederdi.

Anadolu'da ve Rumeli'de halk hayvancılıkla geçinirdi. Osmanlı ekonomisi esas olarak tarıma dayanmıştır. Toprağını ekmeyen ve göç edenlerden **çift bozan** vergisi alınırdı.

Zanaat: Başta İstanbul olmak üzere, şehirlerde zanaat gelişmişti. Dericilik, demircilik, bakırcılık, kuyumculuk, kunduracılık, terzilik meslekleri yapılmıştır.

Osmanlı sanayisi genelde harp sanayi alanında gelişmişti, tershane, baruthane, demirhane gibi tezgahlar vardı.

Ticaret: Osmanlı toprakları coğrafi bakımdan ticarete elverişliydi. İpek yolu ve Baharat yolu kervanları, ticari canlılığı sağlamıştır. Kırım, Trabzon, Suriye, Mısır, Trablusgarp ve Şam önemli ticaret merkezleriydi. Deniz ticaretiyle Hristiyan ve Museviler, Kara ticaretini Türkler ile diğer Müslümanlar yapardı.

Para: Osmanlılar'da ilk parayı Orhan beyin bastırdığı bilinmekteydi. Son yapılan araştırmalarda Osman Gazi'nin bastırdığı para bulundu. Osman Gazi'nin hangi tarihte para bastırdığı saptanamadı. Orhan beyin bastırdığı paraya Akçe denir (1327). İlk Osmanlı darphanesi Bursa'da idi. I. Murat bakır para bastırdı. II. Murat bastırdığı paralarda Sultan ünvanını kullandı. İlk altın para Fatih tarafından bastırıldı.

SANAT

Osmanlı sanatında en önemli ilerleme mimaride görülmüştür. İlk çalışmalar İznik'te başlamıştır. Camiler, köprüler, çeşmeler, bedestenler, çarşılar önemli mimari eserlerdir.

Fatih zamanından itibaren Osmanlı sanatı gelişmeye başladı. Mimar Sinan çok sayıda cami, köprü, medrese yapmıştır. En önemli eserleri Manisa'daki Şehzade, İstanbul'daki Süleymaniye, Edirne'deki Selimiye camileridir.

Çinicilik, kakmacılık, oymacılık, nakkaşlık, tezhip, minyatür ve hat (yazı) gibi süsleme sanatları çok gelişmişti. Kitaplar tezhip ve minyatürlerle süslenmiştir.

Fatih, İtalyan Belleniye kendi portrelerini ve İstanbulun çeşitli manzaralarını yaptırmıştır. II. Bayezit bu sanatın gelişmesine önem vermiştir. Resim sanatının yerine minyatür sanatı gelişmiştir.

OSMANLI DEVLETİNDE DURAKLAMA DÖNEMİ

OSMANLI DEVLETİNDE 17.Y.Y. SİYASİ DURUM

DURAKLAMA DÖNEMİ

DURAKLAMANIN İÇ NEDENLERİ

PADİŞAHLARIN VE DEVLET ADAMLARININ YETERSİZLİĞİ

Orduların başında sefere katılmayan, devlet işleriyle ilgilenmeyen, saraydaki zevkli hayata kendini kaptıran, zayıf iradeli padişahlar yönetimde bulunuyordu. I. Ahmet zamanında şehzadeler, sancaklara gönderilmedi, sarayda eğitimleri başladı, bundan dolayı devlet tecrübesi kazanamadılar. Padişahlar niteliksiz olmaya başladı. Bu şartlarda saray görevlileri, yeniçeri ağaları ve ülemalar yönetime karıştılar.

Devletin önemli görevlerine rüşvetle atamalar yapıldı. Yönetimde yolsuzluklar arttı. Halkın devlete güveni azaldı.

İMPARATORLUĞUN YAPISI VE KARAKTERLERİNİN BOZULMASI

Devlet mutlakiyetle yönetilen, teokratik bir devlettir. İmparatorluk, farklı din ve kültürlerden milletlere dayanıyordu. Kuvvetli ve eşitlikçi yönetim devam ettiği sürede milletler bir arada rahatça yaşamışlardır. Ancak yönetim bozulunca milletler imparatorluktan ayrılma hareketlerine yöneldiler.

ORDU VE DONANMANIN BOZULMASI

Yeniçeri Ocağına kanuna aykırı asker alındı (III. Murat devrinden itibaren). Yeniçeri Ocağı ile Kapıkulu askerleri zamanında ulufe (maaş) alamadıklarından ayaklandılar. Padişahların ve sadrazamların değiştirilmesini istediler.

Has, zeamet ve tımar dağıtılmasında rüşvetçi yol izlendi. Bu durum dirliklerin işleyişini bozdu. Tımarlı sipahilerin sayısı azaldı. Bu durum devletten maaş alan kapıkulu askerlerinin sayısını arttırdı, tarım ve hayvancılık gerilemeye başladı.

Girit'in fethinden sonra donanmaya verilen önem azaldı. Denizcilikten anlamayan kişiler donanma teşkilatına alındı.

EKONOMİ VE MALİYENİN BOZULMASI

Uzun süren savaşlar harcamaların artmasına neden oldu. Ganimetler, vergiler azaldı. Tımar sisteminin bozulmasıyla toprak gelirleri azaldı. Her padişah değişiminde **cülus** bahşişinin verilmesi hazineyi etkiledi.

Kapitülasyonların Fransa'dan başka diğer ülkelere verilmesi gümrük gelirlerini azalttı. İltizam usulünün bozulması para sıkıntısına düşürdü. Ayarı düşük akçe bastırıldı, askerler ayarı düşük akçeyle maaş almak istemediler. Maaşları gecikti. Bu durum isyan etmelerine neden oldu.

İLMİYE SINIFININ BOZULMASI

Medreselerde eğitim bozuldu. Küçük yaşta Müderris "beşik ülemalığı" yapılanlar oldu. Yüksek memurluklar rüşvetle alınıp satılmaya başladı.

DURAKLAMANIN DIŞ NEDENLERİ

İMPARATORLUĞUN DOĞAL SINIRLARA ULAŞMASI

Doğuda Kafkasya dağları, güneyde Umman denizi, Kuzey Afrikada Büyük Sahra ve Atlas Okyanusuna, Avrupada Baltık Denizine ulaşıldı.

Avrupa’da siyasi ve askeri yönden güçlü Avrupa devletleriyle karşılaşıldı. (Almanya, Lehistan, Avusturya ve İtalyan Cumhuriyetleri, Rusya Çarlığı) doğuda Safeviler ile savaşıldı. Avrupanın güçlü devletleri, Osmanlı Devletine karşı ittifak kurdular.

BÜYÜK COĞRAFYA KEŞİFLERİ

İpek yolu ve baharat yolu Avrupalı devletlerin denetimine girdi. Akdeniz ticareti önemini kaybetti.

Kapitülasyonlar ülkeyi açık pazar haline getirdi. Coğrafya keşifleri sonucunda Avrupa devletleri zenginleşti. Rönesansla birlikte bilim ve teknikte gelişmeye başladı. Osmanlı devleti bu gelişmelere yönelmedi.

XVII.Y.Y. DA OSMANLI DEVLETİNİN SİYASAL DURUMU

OSMANLI-İRAN (SAFEVİ) SAVAŞLARI (1577-1639):

Amasya anlaşması 1577 yılına kadar barışı devam ettirdi. Başlayan savaşlar 1639 Kasr-ı Şirin anlaşmasına kadar sürdü.

I. DÖNEM İRAN SAVAŞI (1577 – 1590)

III. Murat Doğu Anadoludaki valilerin isteğiyle sefere karar verdi. İran’daki taht kavgalarından yararlanıldı. Sokullu Mehmet Paşa sefere karşı çıktı. Hazar denizine kadar toprak kazanıldı. İranlıların isteğiyle Ferhat Paşa (İstanbul) antlaşması imzalandı.

Azerbeycan, Gürcistan, Luristan, Dağıstan Osmanlıların oldu (1590). **Osmanlı devleti doğuda en geniş sınıra ulaştı.**

II. DÖNEM İRAN SAVAŞI (1603 – 1611)

I.Ahmet zamanında Osmanlılar Avusturya ile savaşıyordu. Anadoluda Celali isyanları vardı. İran Hükümdarı Şah Abbas bundan yararlandı. Ferhatpaşa anlaşmasıyla kaybettikleri yerleri geri aldılar. **Nasuhpaşa anlaşması yapıldı (1611)**. Osmanlılar Ferhatpaşa ile aldıkları toprakları geri verdiler. İran 200 deve yükü ipek vermeyi kabul etti.

III. DÖNEM İRAN SAVAŞI (1617 – 1618)

II.Osman zamanında İranlılar Nasuhpaşa anlaşmasının şartlarını yerine getirmediler. Savaşlar yeniden çıktı. **Serav anlaşması imzalandı (1618)**. İran Nasuhpaşa anlaşmasının şartlarını yerine getirmeyi kabul etti.

IV. DÖNEM İRAN SAVAŞI (1624 – 1639)

Bağdat valisini öldüren Bekir Subaşı adlı isyancı, Osmanlılara karşı, İran devletinden yardım istedi. İran Bağdat’ı işgal etti. **IV. Murat Revan ve Bağdat seferlerini düzenledi**. Bağdat geri alındı. Görüşmeler sonucu **Kasr-ı Şirin anlaşması imzalandı (1639)**. Azerbaycan,

Revan İran'a bırakıldı. Bağdat Osmanlıların oldu. Zagros Dağları sınır oldu. Uzun süren barış dönemi başladı. Bugünkü **Türkiye – İran** sınırı çizildi.

GİRİT'İN FETHİ (1645 – 1669)

Girit Venedik tarafından yönetiliyordu. Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika kıyıları arasında önemli bir coğrafi konuma sahipti. Adadaki korsanlar Osmanlı gemilerine saldırdılar. Osmanlılar adayı kuşattı. Venedikliler Çanakkale boğazını ablukaya alarak Girit kuşatmasına yardım gönderilmesini önlediler. Köprülü Mehmet zamanında Venediklilerin ablukası kaldırıldı. Fazıl Ahmet Paşa zamanında ada alındı.

LEHİSTAN SEFERLERİ

Genç Osman'ın Lehistan Seferi ve Hotin Antlaşması: Genç Osman Lehistan'ın Erdel ve Boğdan içişlerine karışması üzerine sefer kararı aldı. Hotin kalesi kuşatıldı. Yeniçeriler yapılan meydan savaşında başarılı olamadılar. Lehistan barış istedi. **Hotin antlaşması yapıldı (1620).** Buna göre Lehistan Osmanlı topraklarına saldırmayacak ve Kırırna vergi vermeye devam edecek.

IV. MEHMET'İN LEHİSTAN SEFERİ VE BUCAŞ ANTLAŞMASI

Lehistan Osmanlı korumasındaki Ukraynadaki Kazaklara saldırdı. Lehistan'a sefer düzenledi. IV. Mehmet'in yönettiği seferde Lehistan topraklarına girildi. Lehistan'lılar barış istedi. **Bucaş antlaşması** imzalandı (1672). Lehistan vergi vermeyi kabul etti. Podolya bölgesi Osmanlıların oldu. Ukrayna Osmanlı korumasına alındı. Osmanlı vergiden vazgeçti. Leh'liler vergiye bağlandı. Leh'liler vergi vermeyince savaşlar başladı. Osmanlılar vergiden vazgeçti. **Bucaş ikinci defa imzalandı (1676). Bu antlaşma Avrupa'da devlete toprak kazandıran en son antlaşmadır.**

OSMANLI – AVUSTURYA SAVAŞLARI (1593-1699)

İLDÖNEM AVUSTURYA SAVAŞI (1593 – 1606)

Avusturya Bosna Beylerbeyini Avusturya'ya yaptığı bir akında öldürünce III. Murat savaş ilan etti. Savaşlarda başarılı olunmadı. III. Mehmet savaşları devam ettirdi. Sefere çıktı. **(Kanuniden itibaren ordunun başında sefere ilk çıkan hükümdardır.) Haçova Meydan Savaşı (1596)** kazanıldı. Eğri, Kanije, Estergon kaleleri alındı. Avusturya'lılar Kanije kalesini geri almak istediler. Kale komutanı Tiryaki Hasan Paşa emrindeki kuvvetlerle kaleden çıkarak Avusturyalıları yenilgiye uğrattı. Bundan sonra Eflak, Boğdan, Erdel yeniden Osmanlı egemenliğine alındı. Avusturya barış istedi. İran savaşları ve Celali isyanları nedeniyle barış teklifini Osmanlılar kabul etti. **Zitvatorok Antlaşması** yapıldı (1606).

1. Eğri, Kanije, Estergon kaleleri Osmanlıların oldu.
2. Avusturya bir defaya mahsus olmak üzere büyük miktarda savaş tazminatı verecek.
3. Avusturya Kralı Kutsal Roma – Cermen İmparatoru kabul edilecek. Protokol bakımından Osmanlı Padişahıyla eşit sayılacak.

Önemi: Osmanlı'ların 1533 İstanbul antlaşmasıyla Avusturya'lılara karşı kazandığı üstünlüğü

sona erdi.

II.DÖNEM AVUSTURYA SAVAŞI (1662 – 1664)

Erdel Beyi, Eflak ve Boğdan beylerini kendi tarafına çekerek isyan ettirdi. Köprülü Mehmet Paşa Erdel isyanını bastırdı. Bu beyliklerin yöneticilerini değiştirdi. Avusturya’lılar eski Erdel beyinin kışkırtmasıyla Osmanlı topraklarına doğru saldırılar düzenledi. Fazıl Ahmet Paşa sefere çıktı. Alınması imkansız görülen Uyvar kalesi alındı. Avusturya barış istedi. Fazıl Ahmet Paşa savaşa devam etti. Fakat Sen Gotar denilen yerde Osmanlı ordusu yenildi. Avusturya kralının onaylayarak sunduğu antlaşma kabul edildi. (1664) **Vasvar Antlaşması**.

1. Erdel Osmanlıların olacak, Avusturya Osmanlıların atandığı beyi tanıyacak.
2. Uyvar ve Növigrat kaleleri Osmanlıların olacak.
3. Avusturya savaş tazminatı ödeyecek.

İKİNCİ VİYANA KUŞATMASI (1683)

1. Avusturya yönetimindeki Macarların bağımsız krallık kurmak istemeleri.
2. Avusturya Kralının Ortodoks ve Macarları kabul etmeleri

Merzifonlu son bir saldırıyla şehrin alınma durumu varken, saldırmayarak, şehrin kendiliğinden teslimini bekledi. Ancak geçen zamanda Lehistan kuvvetleri Tuna kıyısındaki Kırım Kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Viyana önlerinde, Osmanlı kuvvetlerine arkadan saldırdı. Yenilen Osmanlı kuvvetleri Budine sonrada Belgrata çekildi. IV. Mehmet Merzifonlu Mustafa paşayı idam ettirdi. Bu yenilgiden sonra Papa Osmanlılara karşı kutsal bağlaşmayı kurdurdu.

KUTSAL BAĞLAŞMA (1699):

II.Viyana’da Osmanlılar yenilince Papa Osmanlılara karşı bağlaşmayı kurdurdu. Kutsal Bağlaşmaya Katılan Devletler: Avusturya, Lehistan, Venedik, Malta ve Rus Çarlığı (sonradan katıldı.)

KUTSAL BAĞLAŞMA DEVLETLERİYLE SAVAŞLAR

Avusturyalılar Macaristanı, Erdeli, Belgratı alarak Bulgaristana doğru ilerlediler.

Lehliler Podolyayı aldılar, Boğdana girdiler.

Venedikliler Mora Dalmaçya kıyılarına saldırdılar.

II.Süleyman Köprülü Fazıl Mustafa Paşayı sadrazamlığa getirdi. Avusturyaya saldırıldı. Tuna aşıldı. Belgrat alındı. **Salankamen Savaşı’nda** sadrazam Fazıl Mustafa Paşa öldü. Ordu yenildi (1691).

II.Mustafa’nın Macaristan’a düzenlediği seferde, yapılan **Zenta** savaşında Osmanlı ordusu yenildi. (1697) Ruslar’da Azak kalesini aldı.

KARLOFÇA ANTLAŞMASI (1699):

II. Mustafa Avusturya ile savaşmak amacındaydı. Köprülü Amcazade Hüseyin Paşa barış taraftarıydı. İngiltere ve Hollanda devletlerinin aracılığıyla barış yapıldı.

Anlaşma; Avusturya, Lehistan, Venedik devletleriyle ayrı ayrı imzalandı. (1699)

1. Macaristan, Erdel Avusturya'nın oldu. Banat yaylası, Temeşvar eyaleti Osmanlılara kaldı.
2. Podolya, Ukrayna Lehistana verildi. lehlilerin Kırım hanlığına verdikleri vergi kaldırıldı.
3. Mora, Dalmaçya kıyıları Venediklilere verildi. **Karlofça antlaşması Osmanlıların ilk toprak kaybettiği anlaşmadır. Osmanlı devletinde duraklama devri sona ermiş gerileme devri başlamıştır.**
4. Antlaşma 25 yıl geçerli olacak ve Avusturyanın garantisinde olacak.

İSTANBUL ANLAŞMASI (1700)

Karlofça'nın devamı olarak Rusya ile imzalanan Osmanlı Rus anlaşmasıdır.

1. Rusya İstanbul'da bir elçi bulunduracak. (İlk kez)
2. Ruslar Kudüseye serbestçe gidebilecek.
3. Azak Kalesi ve çevresi Rusyanın oldu. Dinyeper çevresindeki kaleler Osmanlıların oldu.

İSYANLAR

XVII.yy'da idari, askeri, mali alanlarda bozulmalar yüzünden çıkan isyanlar üç bölüme ayrılır.

- 1) İstanbul isyanları
- 2) Celâli İsyânları
- 3) Bağlı beylik ve özel yönetimli eyalet isyanları

ÖNEMLİ İSTANBUL İSYANLARI

III. MURAT DEVRİ İSYANI

Asıl neden iktidar mücadelesine girenlerin askeri sınıf kışkırtmasıdır.

Yeniçeriler ile sihapilerin ayarı bozuk akçeyle maaş verilmesine karşı çıkmalarından dolayı. İsyan, bazende ulema ve halkta katılmıştır. Yeniçeriler ilk kez Fatih zamanında cülus bahşişi için ayaklanmışlardır. İstekleri karşılanınca her padişah değişiminde ayaklandılar. Bu nitelikte isyanlar Yavuz, Kanuni, II. Selim zamanında olmuştur. Sonuçta yeniçeriler devlet içinde

önemli büyük kuvvet olduklarını anladılar.

İSTANBUL İSYANLARI

1. III. Murat zamanında yeniçeriler ayarı bozuk akçeyle ulufe alacaklarını duyduklarında saraya yürüdüler, isteklerini gerçekleştirdiler. Sipahilerde aynı nedenle saraya yürüdüler. Saray görevlileri isyancıları öldürdüler.

2. Genç Osman'ın Öldürülmesi:

Hotin seferinde yeniçeriler başarısız, disiplinsiz hareketler gösterince, Genç Osman bu ocağı kaldıracağını söyledi. Yeniçeriler Genç Osmanı öldürdüler. Padişahların dokunulmazlık geleneği bozuldu.

1. IV. Murat Dönemi'nde:

Yeniçeriler saraya yürümüşler, sadrazamı öldürmüşler devlet yönetiminde kendilerine karşı olan devlet adamlarına gözdağı vermişlerdir.

1. IV. Mehmet Dönemi'nde:

Sipahileri, saray adamlarının devlet yönetiminde otoritelerini arttırmalarına tepki gösterdiler. İsyan ederek saraya yürüdüler. Saray adamlarının kendilerine teslim edilmesini istediler. Tepki gösterdikleri Saray adamlarını Sultanahmette bir çınar ağacına astılar. (Vakay-ı vakva-kiye)

CELÂLİ İSYANLARI

XVII'da ekonomik durum bozulmuş, uzun süren Avusturya ve İran savaşları maliyeyi olumsuz etkilemişti. Buna bağlı olarak artırılan vergiler pek çok köylünün çiftçilikten, hayvancılıktan uzaklaşmasına neden olmuştur. Köylüler maaşlı asker olmaya yöneldi. Eyalet ve sancaklarda maaşlı askerlerin sayısı arttı. Bu askerler maaş alamayınca eşkiyalığa başladılar. Devlet bu isyanları bastırınca, halk isyancılarla devlet kuvvetleri arasında kaldı. Bazen isyanlara medrese öğrencileri de katılmışlardır.

Nedenleri:

1. Devlet ve eyalet yönetimlerinin bozulması
2. Vergilerin ağırlığı, köylünün tarımı bırakması
3. Ekonominin bozulması, akçenin ayarının bozulması
4. Memuriyetlerin rüşvetle verilmesi
5. Tımar sisteminin bozulması
6. Dirliklerini kaybeden sipahilerin ve Haçova savaşından kaçan askerlerin eşkiyalık yapması, halkı kışkırtması
7. Devlet görevlilerinin disiplinsizlikleri, rüşvetin yaygınlaşması

Celâli İsyanlarının En Önemlileri:

Karayazıcı (Abdülhalim), Deli Hasan, Cambolatoğlu, Kalenderoğlu, Katırcıoğlu, Kör Mahmut, Gürcü Nebi, I. Ahmet zamanında Celalilerin kuvvet ve otoriteleri arttı. Veziriazam Kuyucu Murat Paşa sert tedbirlere başvurdu. İsyancılar ortadan kaldırıldı. İsyanların asıl nedenleri üzerinde durulmadığından isyanlar ileride devam etmiştir.

Celali isyanlarından biri olan Abaza Mehmet Paşa Genç Osmanın intikamını almak amacıyla yeniçerilere karşı isyan etti. IV. Murat, Mehmet Paşayı haklı buldu. Vardar Ali Paşa ise Deli İbrahim'in yanlış yönetimine karşı ayaklanmıştı.

EYALET İSYANLARI

XVII'de devlet otoritesinin zayıflamasından yararlanan Eflak, Boğdan, Erdel gibi beylikler devletten ayrılmak için ayaklandılar. İsyanlar bastırıldı. Yemen, Bağdat, Basra, Trablusgarp gibi uzak eyaletlerde de yerli derebeylerin bağımsız hareket etmeleriyle başladı. İsyanlar daha sonra bastırıldı.

DURAKLAMA DÖNEMİ İSLAHATLARI

Avrupa'daki gelişmelerden yararlanma olmamıştır. İslahatlar kişilere bağlı olarak yapılmış, kişilerin etkinliği sona erince ıslahatlar duraksadı. Köklü değişiklik yapılmamıştır. Devletin düzenini sağlamak için kaba kuvvete baskıya başvurulmuştur. Devletin gerilemesi geciktirilmiş oldu. İlerleme sağlanamadı. Başlıca ıslahatçı padişah ve devlet adamları şunlardır:

Kuyucu Murat Paşa

I. Ahmet'in Veziriazamıdır. Celali ayaklanmalarını şiddetle bastırmıştır. Huzursuzluklar önlenemedi. Çünkü isyanların siyasi ve ekonomik nedenleri ortadan kaldırılamadı.

II. Osman (Genç)

Lehistan seferinde Hotin kalesi kuşatılmış, alınamamıştı. Başarısızlığı Yeniçerilerle Kapıkulu sipahilerinden kaynaklandığını açıkladı. Geleneğe aykırı olarak saray dışı evlilik yaptı. Sarayı halka açtı. Şeyhülislamın kadı, müderris atama yetkilerini aldı. Çıkarıcı İlmîye sınıfını etkisizleştirmeye çalıştı. Yeniçerileri ve sipahileri kaldırmaya karar verdi. Fakat genç ve tecrübesiz oluşu, gerekli kadroya sahip olmayışı fikirlerini zamansız açıklaması çıkarıcı bozulabilecekler tarafından öldürülmesine neden oldu.

IV. Murat

İçkiyi yasakladı. Rumeli'de Anadolu'da sipahileri saydırdı. Eyalet isyanlarını bastırdı. Devletin gerilemesinin asıl nedenleri üzerinde durdu. Devlet adamlarından bozulmanın nedenleri ile ilgili raporlar aldı. En önemlisi **Koçibey** raporudur.

Tarhuncu Ahmet Paşa

IV. Mehmet zamanında Sadrazamlığa getirildi. Görev alırken Girit sorunu, donanmanın ve Maliyenin düzeltilmesi için başarılı çalışmalarda bulunacağını belirtti. Has ve Zeametleri

hazineye bağladı. Gelir ve giderleri gösteren bir bütçe hazırladı. Sarayda çıkarları bozulanların entrikaları sonucu öldürüldü.

Köprülüler Devri:

Köprülü Mehmet Paşa Sadrazamlık görevi teklif edildiğinde ancak kendisinin koşulları benimsenirse görev alabileceğini belirtti. Koşulları şunlardır:

1. Saray devlet işlerine karışmayacak
2. Devlet işleriyle ilgili olarak sunduğu öneriler kabul edilecek
3. Devlet memurluklarına istediği kimseler atanacak
4. Kendisi hakkında şikayet olduğunda veya görevde alınacağı sırada savunması istenecek. İlk defa bir sadrazam bu şekilde tam bağımsız olarak göreve atanmış oldu. Sipahilerin isyanını bastırdı. Eflak ve Boğdan beylerini isyana teşvik eden Patriki idam ettirdi. Celali isyanlarını bastırdı. Güvenliği sağladı. Her türlü alanda devletin düzenini yeniden kurdu. Köprülü Ahmet Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Köprülü Fazıl Mustafa Paşa devletin düzenini koruyucu çalışmalarda bulundular. Devlet 16.yy.daki gücüne ulaştı.

İAHMET'İN SALTANAT HUKUKUNDA YAPTIĞI DEĞİŞİKLİKLER

Fatih Kanunnamesindeki devletin düzeni ve devamı için kardeş katli maddesini değiştirdi. Osmanlı Hanedanından yaşlı ve akıllı olanın (erşet ve ekber olan) padişah olması kanunu kabul etti. Şehzadelerin sancak valisi olmalarını yasakladı. Böylece şehzadelerin sancaklarda taht yarışmalarına girmeleri önledi. Şehzadelerin sarayda yetiştirilmeleri kararlaştırıldı. Ancak bu durum ileride padişah olabilecek şehzadenin devlet yönetimi ile ilgili bilgiler kazanmasını önledi. Saraydaki baskılı eğitim, entrikalar şehzadelerin ruh sağlıklarını bozdu.

OSMANLI DEVLETİNDE GERİLEME DÖNEMİ

GERİLEME DÖNEMİ PADİŞAHLARI

1. II. Mustafa (1695–1703)
2. III. Ahmet (1703–1730)
3. I. Mahmut (1730–1754)
4. III. Osman (1754–1757)
5. III. Mustafa (1757–1774)
6. I. Abdülhamit (1774–1789)
7. III. Selim (1789–1807)

GERİLEME DÖNEMİNİN ÖZELLİKLERİ

- Karlofça Antlaşmasıyla Avusturya, Lehistan ve Venedik’e verilen toprakların geri alınması amaçlanmıştır.
- 1700 İstanbul Antlaşmasıyla Rusya’ya verilen Azak’ın geri alınması hedeflenmiş ve Rusya’nın Karadeniz’de kuvvetlenmeye başlamasının engellenmesi amaçlanmıştır.
- Ordunun kuvvetlenmesi için Avrupa ordul düzeni ve tekniği örnek alınmıştır.
- Askeri yenilikler Yeniçeriler tarafından tepkiyle karşılanmıştır.
- Avusturya, Venedik, Lehistan, Safevi ve Rusya devletleriyle savaşılmıştır.
- Fransa’ya verilen kapitülasyonlar sürekli hale gelmiştir. Kapitülasyonlar diğer Avrupa devletlerine verilmiştir. Bunların sonunda gümrük gelirleri azalmış ve ülke Avrupalıların açık pazarı haline gelmiştir.
- İlk kez Avrupa’daki bazı teknik gelişmelerden yararlanılmaya başlanmıştır.
- Osmanlı yönetimi kaybedilen toprakların geri alınamaması ve toprak kaybının devam etmesi üzerine Avrupa devletleri arasındaki çatışmalardan yararlanarak eldeki toprakları korumaya çalışmıştır. Osmanlının bu politikasına “denge politikası” adı verilmiştir.

OSMANLI–RUS SAVAŞI VE PRUT ANTLAŞMASI

Savaşın Nedenleri:

1. Rusya’nın Lehistan’ı almasına karşı çıkan İsveç Kralı’nın Osmanlı ülkesine sığınmak zorunda kalması
2. Rusya’nın İsveç Kralını yakalamak bahanesiyle Osmanlı topraklarına saldırması
3. Rusların Eflâk, Boğdan Beylikleriyle Sırp ve Karadağlıları Osmanlı’ya karşı kışkırtması
4. Osmanlıların 1700 İstanbul antlaşmasıyla Rusyaya kaptırdığı Azak kalesini almak istemesi

Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Rus ordusunu Prut ırmağı yakınında kuşattı. Rusya barış teklif etti. Baltacı Mehmet Paşa Yeniçerilere güvenemediğinden barış önerisini kabul etti.

Prut Antlaşmasına Göre (1711)

- a) Azak kalesi Osmanlı devletinin olacak
- b) İstanbul’daki Rus elçiliği kaldırılacak
- c) Rusya Lehistan’a müdahale etmeyecek
- d) İsveç kralı ülkesine serbest dönecek

MORA’NIN GERİ ALINMASI

Venedikliler, Rusların teşvikiyle isyan eden Karadağlılara yardım etmişlerdi. Bu sırada Mora halkı da Venedik baskısına karşı Osmanlı Devletinden yardım istemekteydi. Ayrıca Venedik Akdeniz’de Osmanlı Devletine karşı yapılan korsanlık hareketlerini destekliyordu. Bu olumsuzluklar üzerine Osmanlı Mora’yı aldı (1715). Ayrıca Dalmaçya kıyılarında yeniden toprak kazandı.

OSMANLI–AVUSTURYA SAVAŞI VE PASAROFÇA ANTLAŞMASI (1718)

Nedenleri:

1. Avusturya’nın Karlofça Antlaşmasının garantörü olarak Mora’nın ve Dalmaçya kıyılarını Venediklilere geri verilmesini istemesi (Karlofça Antlaşmasının Avusturya’nın garantisinde 25 yıl sürmesi kararlaştırılmıştı)

2. Osmanlı Devletinin Avusturya’nın isteklerine karşı çıkması

Avusturya’nın tehdidi üzerine, Osmanlı Avusturya’ya savaş açtı. Osmanlı ordusu Macaristan’da yapılan **Petervaradin Savaşını** kaybetti (1716). Sadrazam **Nevşehirli Damat İbrahim Paşa** barış yapılmasını uygun gördü. İngiltere ve Felemenk (Hollanda) hükümetlerinin araya girmesiyle **Pasarofça Antlaşması** imzalandı (1718). Antlaşmaya göre;

1. Yukarı Sırbistan, Belgrat ve Küçük Eflâk Avusturya’ya verilecek
2. Mora yarımadası ve Girit limanı Osmanlılarda kalacak
3. Bosna ve Arnavutluk kıyılarındaki bazı limanlar Venediklilerin olacak

1724 İSTANBUL ANTLAŞMASI

Antlaşma Ruslarla yapılmıştır. Antlaşmanın yapılmasına yol açan gelişmeler şunlardır:

1. Safevilerin Azerbaycan’da ve Afganistan’da isyanlarla karşılaşması
2. Safevilerin isyanı bastırmakta zorluk çekmesi
3. Rusların Kafkasya’ya girmesine karşı olan Osmanlı Devletinin Azerbaycan’a asker göndermesi
4. Rusların, Osmanlıların Kafkasya’ya girmesine büyük tepki göstermesi

Osmanlı ve Rusya arasında savaş hali ortaya çıkınca Fransa araya girdi. **İstanbul Antlaşmasının** yapılmasını sağladı. Antlaşmaya göre

- a) Dağıstan ve Hazar kıyıları Rusya’nın olacak
- b) Karabağ, Revan, Tebriz ve Gence Osmanlıların olacak

Not: 1724 İstanbul antlaşması Osmanlıların ve Rusların ilk defa uluslararası işbirliğini ortaya koyan bir anlaşma oldu.

OSMANLI-İRAN SAVAŞLARI VE II. KASR-I ŞİRİN ANTLAŞMASI (1746)

Nedeni: Safevilerin 1724 İstanbul antlaşmasıyla topraklarının Osmanlı ve Rusya arasında paylaşılmasına tepki göstermesi.

Safeviler Osmanlıların aldığı toprakların bir bölümünü geri aldı. Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Savaş kararı alınmasına rağmen gereken hazırlıkları yapmaması nedeniyle tepkiyle karşılandı. Bu durum **Patrona Halil isyanının** bir nedeni oldu. İsyân'da Nevşehirli İbrahim Paşa öldürüldü, III. Ahmet'in yerine I. Mahmut Padişah oldu. Bu süreçte Safevilerle savaş sürdürüldü. Safeviler barış istedi. **Ahmet Paşa Antlaşması** imzalandı (1732). Antlaşmaya göre

1. Dağıstan ve Tiflis Osmanlıların olacak
2. Tebriz, Kirmanşah ve Hemedan Safevilere ait olacak

Afşar Türklerinin önderlerinden olan Nadir Han Ahmet Paşa antlaşmanın Safevi Devletinin aleyhine olduğunu belirterek, hükümdarı iktidardan indirerek “Şah vekili” ünvanını aldı. Osmanlı Devletine savaş açtı. Osmanlılara karşı başarılı seferler yaptı. Bağdat'ı almak istediğinde yenilgiye uğradı. Nadir Han savaşları sona ermesi için barış yapılmasını istedi. Osmanlı yönetimi **Avusturya ve Rusya** savaşları nedeniyle barış teklifini kabul etti. **1639** yılında **IV. Murat** zamanında yapılan **Kasr-ı Şirin** antlaşması esas tutularak antlaşma yapıldı. **(1746)**. Bu antlaşmadan sonra günümüze kadar süren bir barış dönemi başladı.

Not: Ahmet Paşa Antlaşması uygulanmamıştır.

OSMANLI RUS VE AVUSTURYA SAVAŞLARI BELGRAT ANTLAŞMALARI

Savaşın Nedenleri

1. Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı topraklarını ele geçirmek için aralarında gizli anlaşma yapmaları
2. Rusya'nın Kırım'ı almak ve Osmanlı Ortodokslarını kendisine bağlamak istemesi
3. Avusturya'nın Sırbistan'ı ve Bosna ve Hersek'i almayı amaçlaması
4. Rusya'nın, Osmanlılara İran savaşı için yardıma giden Kırım kuvvetlerini engellemesi
5. Rusya'nın Kırım'a saldırmaları ve Lehistan'a egemen olmayı amaçlaması

Osmanlı Rusların Kırım'a girmeleri üzerine, Rusya'ya savaş ilân etti. Osmanlı birlikleri Rusları Kırım'dan çıkardılar. Diğer taraftan Bosna'yı almak isteyen Avusturya yenilgiye uğradı. Osmanlılar karşı taarruzla Belgrat'ı geri aldılar. **Fransa'nın** araya girmesiyle Avusturya ve Rusya ile **Belgrat Antlaşmaları imzalandı.**

AVUSTURYA İLE İMZALANAN BELGRAT ANTLAŞMASI (1739)

Avusturya Temeşvar dışında **Pasarofça antlaşması** ile Osmanlılardan aldığı yerleri geri verdi. Rusya Avusturya'nın savaştan çekilmesiyle yalnız kaldı. Bu sırada İsveç'te Osmanlı

devletinden yana savaşa hazırlandı. Bu durum karşısında Rusya Fransa'nın aracılığıyla **İkinci Belgrat Antlaşması imzalandı (1739)**. Antlaşmaya göre

- a) Azak kalesi yıkılacak, fakat Azak Rusya'nın olacak
- b) Rusya, Karadeniz'de savaş ve ticaret gemisi bulundurmayacak
- c) Rus çarı protokol bakımından Avusturya imparatoruna ve Fransa kralına eşit sayılacak

Rusya ile yapılan bu antlaşmanın ortaya koyduğu kazançlar şunlardır:

- Karadeniz Rusya'ya kapatıldı.
- Rusya'nın Avrupa'nın güçlü devletlerinden biri olduğunu Osmanlı kabul etti.

OSMANLI – RUS SAVAŞI (1768 – 1774)

Nedenleri

- 1) Çariçe II. Katerina'nın Petro'nun yayılmacı politikasını izlemesi.
- 2) Rusyanın Lehistanın içişlerine karışması ve egemenliğine almak istemesi
- 3) Rusyanın Karadenize inmek Kırım ve Kafkasya'yı almak istemesi
- 4) Balkanlarda Rusya'ya bağlı krallıklar kurmak Karadağlıları ve Bosnalıları Osmanlılara karşı ayaklandırmak.
- 5) Leh yurtseverlerinin Rusya'nın kendinden yana kral seçtirmesine karşı Rusya'ya direniş göstermeleri, Osmanlıdan yardım istemeleri.
- 6) Lehli yurtseverlerin Osmanlı topraklarına sığınmaları ve Rusların izlemek bahanesiyle Osmanlı topraklarına girmesi.

Rus kuvvetleri Kafkasya, Gürcistan, Ukrayna ve Basarabya üzerine yürüdü.

Hotin kalesini alarak Eflak, boğdanı istila ettiler, Yaş ve Bükreşi aldılar.

Osmanlıdan yardım alamayan Kırım, Rus işgaline uğradı. 1771 yılında Baltık denizine de hazırlanan Rus donanması İngilizlerin yardımıyla Akdenize gelerek Mora Rumlarını ayaklandırdı, isyan bastırılınca Ege Denzinde Osmanlı donanmasına saldırdılar. Çeşmede Osmanlı donanmasını yaktdılar (1771). Ruslar Ege Denzine egemen oldular.

Prusya Kralı II. Frederik savaşa son vermek için Rusya ile görüşmelere başladı. Ancak anlaşma sağlanmayınca savaş yeniden başladı.

Ruslar, Rusçuk ve Silistreyi işgal ettiler, Akdenizdeki donanmaları da Mısır'da isyancılara yardım etti. III. Mustafa öldü, yerine I. Abdülhamit geçti.

Ruslar Şumnu yöresinde Osmanlı ordusunun üzerine yürüdüler. Sadrazam Muhsinzade Mehmet paşa güçlü Rus ordularına karşı konulmayacağını gördü. Barış istemek zorunda

kaldı. **Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı. (1774)**

Küçük Kaynarca Antlaşması Şartları (1774)

1) Kırım'a bağımsızlık verilecek, Kırım Hanları din bakımından Osmanlı halifesine bağlı kalacak.

2) Kerç, Yenikale, Kılburnu Kaleleri ile Azak çevresi Rusya'ya verilecek.

3) Rusya işgal ettiği Eflak, Basarebya ve Ege adalarından geri çekilecek.

Ancak Osmanlı devleti bu yörelerde af ilan edecek, halktan vergi almayacak, halka din mezhep özgürlüğü tanıyacak, Rus hristiyanları ve rahipleri kutsal yerleri serbestçe ziyaret edebilecek.

4) Ruslar Karadeniz ve Akdeniz'de Osmanlı limanlarında serbestçe ticaret yapacaklar, Fransa, İngiltere'ye tanınan kapitülasyonlardan yararlanacak.

5) Ruslar uygun buldukları yerlerde konsolosluklar açabilecekler. İstanbul'da sürekli elçi bulunduracaklar.

6) Ruslar, Osmanlı uyruğundaki Ortadokslarla Eflak ve Boğdan beyliklerinin haklarını koruyacaklar.

RUSLARIN KIRIMI İŞGALLERİ VE AYNALIKAVAK TENKİHNAMESİ (SÖZLEŞMESİ) (1779)

Ruslar Küçük Kaynarca antlaşmasından sonra Kırımın işlerine karıştılar. Destekledikleri Şahingirayı han seçtirmek için Kırımı ordu gönderdi. Şahingiray'ı zorla Han seçtirdiler.

Osmanlı Devleti Şahingirayın Hanlığını tanımadı. Savaş tehlikesi belirince Fransa araya girdi, antlaşma yapıldı. Antlaşmaya göre

1) Ruslar kırımda askerlerini çekecekler.

2) Osmanlı Devleti de Şahin Girayın Hanlığını tanıyacak.

OSMANLI RUS VE AVUSTURYA SAVAŞLARI (ZİŞTOVİ – YAŞ ANTLAŞMALARI)

Nedenleri

1) Rusyanın Kırımı kendisine bağlamak için Kırımı ordu göndermesi

2) Rus çarı II. Katerine ile Avusturya Kralının Osmanlı devletini paylaşma planları. Bu paylaşma planına göre:

1. a) Hotin, Küçük Eflak, Sırbistan, Bosna, Hersek, Dalmaçya kıyıları Avusturya'nın olacak.
2. b) Boğdan ve bir kısım Eflak topraklarında Rusya, Dakya adıyla devlet kuracak.

3. c) Osmanlılar Rumeliden çıkarılacak, İstanbul alınacak Bizans devleti yeniden kurulacak.

3) Paylaşma planını öğrenen İngiltere'nin Osmanlı devletini kışkırtması

4) Rusya ve Avusturyanın kuvvetlenmesini istemeyen Prusyanın Osmanlı devletini kışkırtması.

Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş açtı, iki cephede savaşmak zorunda kaldı. Savaşlar sürerken 1. Abdülhamit öldü, yerine III. Selim geçti (1789).

Avusturya Fransa'da olan 1789'da ihtilal ile ilgilendi.

Avusturya Belgrat'a girdi. Prusya, **Avusturya – Rus-ya** ittifakının daha fazla ilerlemesini istemiyordu. Prusya Osmanlı devletiyle bağlaşma yaptı. Prusya Avusturya'yı barışa zorlamak için ordularını harekete geçirdi. Yerköku kalesini almak isteyen Avusturya ordusu yenilgiye uğradı. Rusya'dan ayrılan Avusturya **Ziştovi antlaşmasını imzaladı 1791:**

1) Avusturya savaşta aldığı yerleri geri verecek.

2) Orsova, Ünna ırmağı çevresi Avusturya'ya bırakıldı.

YAŞ ANTLAŞMASI (1792)

Rusya Osmanlı Devletinden bir çok kaleleri almıştı. (Bender, Kili, Akkerman) Ziştovi antlaşmasının imzalanmasıyla yalnız kalan Rusya barış istedi. **1792 Yaş Antlaşması imzalandı:**

1) Kırım'ın Rusya'ya ait olduğu kabul edildi.

2) Rusya işgal ettiği yerleri boşaltacak, Osmanlı Eflak ve Boğdan'a verdiği imtiyazları yenileyecek.

3) Doğuda Osmanlı – Rus savaşı çıkmadan önceki sınır aynen kalacak.

4) Ruslar Akdenizde ve Ege Denizinde rahatça ticaretlerini sürdürecekler.

Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti'nin gerileme devri sona erdi. Dağılma devri başladı.

DAĞILMA VE ÇÖKÜŞ DÖNEMİ

DAĞILMA (PARÇALANMA) VE ÇÖKÜŞ DÖNEMLERİNİN PADİŞAHLARI ŞUNLARDIR:

1. III. Selim (Gerilemenin son, Parçalanma döneminin ilk padişahıdır (1807 – 1808).
2. IV. Mustafa (1807 – 1808)
3. II. Mahmut (1808 – 1839)

4. Abdülmecit (1839 – 1861)
5. Abdülaziz (1861 – 1876)
6. II. Abdülhamit (1876 – 1909)
7. V. Mehmet Reşat (1909 – 1918)
8. IV. Mehmet Vahdettin (1918 – 1922)

DAĞILMA VE ÇÖKÜŞ DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Osmanlı Devleti Rusya, İngiltere ve Fransa’nın sömürgeci saldırılarıyla toprak kaybına uğramıştır.
- Osmanlı Devleti topraklarını tek başına koruyamamıştır. Bu nedenle Avrupalı devletlere karşı denge politikası izlemiştir.
- Avrupalı Devletler Osmanlı Devletinin topraklarını paylaşma politikasını “**Şark Sorunu**” olarak nitelemişlerdir.
- Osmanlı yönetimi milliyetçilik hareketleriyle toprak kaybını önlemek batılı anlamda hukuki ıslahatlara yönelmiş ve meşrutiyet yönetimini kurmuştur.
- Kapitülasyonlar ve Duyun-u Umumiye teşkilatının kuruluşuyla Osmanlı Devleti Avrupalı sanayileşmiş devletlerin açık pazarı ve yarı sömürgesi haline gelmiştir.

OSMANLI – FRANSIZ İLİŞKİLERİ VE NAPOLYON’UN MISIR’I İŞGALİ

1739 Belgrat antlaşmasının imzalanmasında yararı görülen Fransa’ya 1740 yılında Kapitülasyonlar sürekli olmak koşuluyla genişletilerek verildi. I. Mahmut zamanında sürekli verilen kapitülasyonlar Fransa’nın diğer devletlerden üstün olmasını sağladı.

Fransa’da 1789 yılında olan ihtilalle yeni bir rejim iktidara geldi. Avrupalı devletler bu rejime karşı cephe alırken Osmanlı devleti Fransa’ya dost olduğunu göstermişti. 3. Selim Nizam-ı Cedit yeniliklerinde Fransa’dan destek almıştı. Direktuvar hükümeti zamanında Fransa, Osmanlı devletine karşı politikasını değiştirdi. Mısır’ı almayı planladı.

MISIR’IN İŞGALİNİN NEDENLERİ

1) İngiltere ile yaptığı savaşlarda Hindistan’ı İngiltere’den almayı amaçladı. Böylece İngiltere’yi yenebilecekti.

2) Avusturya ve Rusya tarafından yıkılacağını düşündükleri Osmanlı topraklarından pay almaktı.

Napolyon Bonapart başkomutanlığında Fransız ordusu Kahire’yi işgal etti. (1789) İngiltere ve Rusya Osmanlı devletine yardım önerdiler. Rusya yardım amacı ile gelmesine rağmen Ege’de bazı adaları işgal etti.

Amiral Nelson komutasında İngilizler Fransız donanmasını Ebukır limanında yaktı. Napolyon

donanmasının yakılması üzerine Osmanlıyı barışa zorlamak için Akka kalesini kuşattı. Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki Nizam-ı Cedit askerleri Napolyon kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. Osmanlılar Mısır'a ordu gönderdi. Napolyon Mısır'dan ayrıldı. İngiliz ve Osmanlı kuvvetleri karşısında zor duruma düşen Fransızlar **El – Arieş mukavelesini imzaladı 1801**

1) Fransa Mısır'ı boşaltacak

2) İngilizlerde Fransız askerlerini Fransaya taşıyacak

İngiltere Mısır'ın önemini kavradı. Stratejik Malta adasını aldı. Doğu ticaretini tehdit eden Fransa etkisizleştirildi. Böylece Osmanlı devletinin kendi gücü ile topraklarını koruyamadığı anlaşıldı.

XIX. YY. BAŞLARINDA OSMANLI–FRANSIZ, RUS VE İNGİLİZ İLİŞKİLERİ

Avrupa'da meydana gelen olaylar Osmanlı Devletini yakından etkilemiştir. Bu olaylar şunlardır:

1. Napolyon kendisini İmparator ilân ettiğinde Fransa, İngiltere ve Rusya tarafından tepkiyle karşılandı.
2. Napolyon Mısır'ın işgali nedeniyle bozulan Osmanlı–Fransız dostluğunu yeniden kurmaya başladı.
3. İngiltere ve Rusya Avrupa'da rekabet halinde oldukları Fransa'nın Osmanlı Devletine yaklaşmasını çıkarlarına aykırı buldular.
4. İngiltere ve Rusya Osmanlı Devletine baskı yaparak, Osmanlıyı Fransa'dan ayırmayı amaçladılar. III. Selim bu baskılara karşı çıktı.
5. Rusya Osmanlı aleyhine yerleştiği Ege adalarında, Mora'da, Sırbistan'da, Eflakta ve Boğdan'da Osmanlı aleyhinde panislavizm propagandasına girişti.

OSMANLI – RUS VE İNGİLİZ SAVAŞLARI

Avrupa'da meydana gelen olaylar Osmanlı–Rus ve Osmanlı–İngiliz ilişkilerinin bozulmasına neden olmuştur. Bu durumun oluşumunda sırasıyla aşağıdaki olaylar yaşanmıştır.

1. Fransa'da iktidarı ele geçiren Napolyon Bonapart İmparatorluğunu ilân etmişti. İngiltere ve Rusya Napolyon'un iktidarını tanımadılar. Bunun üzerine Napolyon İngiltere ve Rusya'ya karşı savaş başlattı.
2. İngiltere ve Rusya Osmanlı'ya baskı yaparak kendilerinden yana olmasını istediler. Padişah III. Selim Rusya'nın Balkanlar'da izlediği Panislavizm propagandası nedeniyle Rusya'ya karşı tepki içerisindeydi. Bu nedenle III. Selim Rusya'ya güvenmiyordu. Baskılara rağmen Napolyon'un iktidarını tanıdı. Bunun üzerine İngiltere ve Rusya Osmanlı Devletine savaş açtı.
3. Fransa İmparatoru Osmanlı–Rus ve Osmanlı–İngiliz Savaşını fırsat bilerek Rusya'ya savaş açtı ve Rusya'yı yenilgiye uğrattı. Bu savaşın sonunda Tilsit antlaşması

imzalandı. Napolyon Bonapart antlaşmada Rusya'nın Osmanlı Devletinden toprak almasını kabul etti. II. Mahmut Fransa'nın bu ikili politikasına tepki göstererek Rusya ile Bükreş Antlaşmasını imzaladı.

BÜKREŞ ANTLAŞMASI (1812)

1. Ruslar Eflak ve Boğdanı geri verdi. Besarabya Rusya'ya kaldı.
2. Prut nehri sınır oldu. Ruslar Tuna'da serbest ticaret yapacak.
3. Sırlar içişlerinde serbest bırakılacak.

Not:

– Bükreş antlaşması Sırların Osmanlıya sadece vergi veren bir toplum haline gelmelerine neden oldu. İlk kez Balkanlı bir toplum Rusyanın baskısıyla ayrıcalık kazandı.

– Ruslar Tuna'da ticaret gemisi görüntüsü altında askeri gemi dolaştırmaya başladılar.

OSMANLI DÖNEMİNDE ULUŞÇULUK HAREKETLERİ

SIRP İSYANI (1806 – 1830):

Sırbistan Fatih zamanında Osmanlı devletine katılmıştı. Osmanlıların Hristiyanlara din ve kültürel özgürlüklerine karışmamaları Sırların devlete bağlı kalmalarına yardımcı olmuştu. XVIII yy. boyunca Osmanlı Rus ve Avusturya savaşları Sırp topraklarında olmuş ve yaşamaları zorlaşmış ayrıca diğer Avrupalı milletlerle ilişkileri gelişmişti.

Osmanlı merkezi yapısının bozulmasıyla Sırbistanı yöneten Dayı denilen yeniçeri kodamanları Sırlara baskıda bulunmaya başladılar. Sırlar yönetimden uzaklaşmaya başladılar. Ruslar ve Avusturyalılar Sırlara milliyet ve özgürlük fikirlerini kabul ettirdiler ve kışkırtmaya başladılar. Sırlar Bükreş antlaşmasına dayanarak Kara Yorgi liderliğinde bağımsızlık istediler. Kara Yorgi Avusturya'ya kaçtı. Sırların başına Miloş İbronoviç geçti. Osmanlı devleti Rusya'nın işe karışmamasını önlemek için Miloşu prens (baş Knez) olarak tanıdı. Yönetimde Osmanlıya bağlı imtiyazlı Sırbistan prensliği kuruldu. (1816) Ruslarla yapılan Edirne antlaşmasıyla (1829) Sırbistan Osmanlıya bağlı, içişlerinde serbest bir devlet haline geldi. Tam bağımsızlığını 93 Harbi sonunda yapılan Berlin antlaşmasıyla kazandı (1878).

YUNAN İSYANI VE YUNAN DEVLETİNİN KURULMASI (1820 – 1829)

Fransız ihtilalinin fikirlerini benimseyen Rumlar Rusya'nın yardımıyla **Etniki Etery**a cemiyetini kurdular. Bu cemiyetin esas amacı Bizans devletini yeniden kurmaktır. İstanbul'daki Patrik ve Rusya bu cemiyeti destekledi. Aleksandr İplisanti başkanlığında bu cemiyet Rumları isyana hazırladı. Yanya valisi Tepedelenli Ali paşa Rumlara fırsat vermiyordu.

Tepedelenli Ali Rumların siyasi çalışmalarını II. Mahmut yönetimine bildirdi. Fakat yönetim bu konuda gerekli dikkatli bir çalışma göstermedi. Tepedelenli Ali Paşanın kendi başına hareket etmesi üzerine, II. Mahmut cezalandırılmasını istedi. Ali Paşa isyan etti. Bu isyan

Rumların rahat çalışmalarına yaradı.

Etniki Eteryâ başkanı Aleksandr İplisanti Rusya'dan gelecek yardımı da düşenerek Eflak ve Boğdan'da harekete geçilmesini uygun gördü. Böylece Romenlerle Sırları ve Bulgarları isyana katmayı amaçladı. Ancak planları gerçekleşmeyince İplisanti Avusturya'ya kaçtı.

Mora Rumları 1821 ayaklandılar, isyan adalara yayıldı.

İsyanın bastırılmasında güçlük çekince Mısır valisi Mehmet Ali Paşadan yardım istendi. Mehmet Ali paşa Mora ve Girit valilikleri kendisine verilirse yardım edeceğini bildirdi. İsteği kabul edildi. Mehmet Ali Paşa oğlu İbrahim paşa idaresinde kuvvetli bir donanmayı gönderdi. Morada ve adalarda isyan bastırıldı.

NAVARİN OLAYI (1827)

Yunan isyanını para ve silah bakımından destekleyen İngiltere ve Rusya, İbrahim paşanın Moradaki halka baskıda bulunduğunu belirterek Sen – Petersburg şehrinde toplandılar. “Yunanistanın, Osmanlıya vergi ile bağlı mustaki bir devlet olması ve Osmanlıların Yunanistan'dan çıkarılması” kararını aldılar. Bu karar bağımsız Yunanistanın kurulması yolunda atılan ilk adımdı. Avusturya bu konudaki kararı ret etti, çünkü Yunan devletinin kuruluşu Rusyanın güdümünde gerçekleşmiş olacaktı.

İngiltere, Rusya ve Fransa Osmanlı devletine bir ultiatom vererek Yunanistana bağımsızlık verilmesini istediler. 2. Mahmut bu teklifi ret etti. İngiltere, Rusya ve Fransa, Mora'yı kuşattı. Rus donanması, Osmanlı – Mısır donanmalarını Navarin'de kuşattı.

OSMANLI – RUS SAVAŞI VE EDİRNE ANTLAŞMASI (1829)

Osmanlı devleti Navarin olayından dolayı üç devletten tazminat istedi. Bu devletler suçu Osmanlı kaptanlarına yüklediler. Fransızlar Yunan sorunu çözülene kadar Mora'da asker bulundurmak için Morayı işgal etti. İngilizler'de İbrahim paşa kuvvetlerini Mısır'a taşımayı üstlendi.

Ruslar Osmanlı devletinin politikasına karşı savaş açtı. Yeniçeri ocağı iki sene önce kaldırılmış, donanma Navarinde yakılmıştı. Ruslar bu zayıflıktan yararlandı. Eflak, Boğdan, Doğuda Kars, Ardahan ve Erzuruma girdiler.

Osmanlı barış istedi, **Edirne antlaşması imzalandı.** 1829. Antlaşmaya göre:

- 1) Yunanistan'a bağımsızlık tanındı.
- 2) Eflak, Boğdan ve Sırbistan'a imtiyazlar verilmesi kararlaştırıldı.
- 3) Rus ticaret gemileri Boğazlardan serbestçe geçecek.
- 4) Tuna ağzındaki adalar, Doğuda bazı kaleler Rusya'ya bırakıldı.

Bu antlaşma, Küçük Kaynarca Antlaşmasından sonra imzalanan ilk en ağır antlaşmadır.

MISIR SORUNU

Fransa'nın Mısır'ı işgali sırasında Mısır'a gönderilen askerlerden biri olan Mehmet Ali Paşa kısa zamanda başarılı bir politika izleyerek Osmanlı devletine kendisini kabul ettirdi, vali oldu. Hicazda Vehabi isyanını bastırdı. Mısır'da ekonomiyi düzeltti. Fransa'dan teknisyen ve subay getirdi. Modern bir ordu ve donanma kurdu. Mora isyanına ordu gönderdi. Mora isyanı Yunanistan devletinin kurulmasıyla sonuçlandığından dolayı vaat edilen Mora valiliği verilemedi. Bunun üzerine Mehmet Ali Paşa, Girit ve Suriye valiliklerini istedi. Yalnız Girit valiliği verildi. Mehmet Ali Paşa II. Mahmut'a danışmadan Moradaki kuvvetlerini çekti, ayrıca Osmanlı –Rus (1828) savaşında kuvvet göndermedi. Mehmet Ali Paşa Suriye ve Girit valiliklerinin verilmesinde çok ısrarlı oldu. Görevden alınma durumu ortaya çıkınca isyan etti. Oğlu İbrahim paşayı Suriye üzerine gönderdi. Mısır ordusu Adana'yı geçerek, Konya'da Sadrazam Reşit Mehmet Paşa komutasında Osmanlı ordusunu yendi (1833).

II.Mahmut Rusya'dan yardım isteyince Mısır sorunu Avrupa sorunu oldu. Fransa ilk başlarda Mehmet Ali Paşayı tutuyordu. Rusya yardım amacıyla İstanbul'a ordu gönderince İngiltere ve Fransa Osmanlı'nın Rusya'nın egemenliğine gireceğini anladılar, araya girerek **Kütahya antlaşmasını** imzalanmasını sağladılar. (1833) Buna göre:

- 1) Mehmet Ali Paşa'ya Mısır ve Girit valiliklerine ek olarak Suriye valiliği verildi.
- 2) İbrahim Paşa'ya Cidde valiliğine ek olarak Adana valiliği verildi.

HÜNKAR İSKELESİ ANTLAŞMASI (1833)

Ruslar Mısır sorununda Osmanlı devletini desteklemişti. Kütahya antlaşmasının imzalanmasına rağmen II. Mahmut İngiltere ve Fransa'ya güvenmiyordu. Ayrıca, Mehmet Ali Paşanın ileride saldıracağından çekindi. Böyle bir tehlike halinde Ruslardan yardım almak için Ruslarla anlaşma yapmak zorunda kaldı. (8 Temmuz 1833) imzalanan Antlaşmaya göre:

- 1) Osmanlılar ve Ruslar savaş durumunda birbirlerine yardım edecekler.
- 2) Osmanlı devletine bir saldırı olursa, Rusya kara ve deniz kuvveti gönderecek, Rusya'ya bir saldırı olursa Osmanlı kuvveti göndermeyecek, fakat boğazları kapatacak.

Bu antlaşma İngiltere ve Fransa tarafından tepkiyle karşılandı. Boğazlar sorunu ortaya çıktı.

NİZİP SAVAŞI VE MISIR SORUNU ÇÖZÜMÜ

- 1) II. Mahmut Kütahya antlaşmasıyla Mehmet Ali paşaya büyük eyaletlerin valiliklerinin verilmesine karşı çıkması
- 2) Mehmet Ali Paşa ile oğlunun yönetimlerine bırakılan yerlerde saltanat kurmaya yönelmeleri, yıllık vergiyi göndermekten vazgeçmeleri
- 3) Doğu Akdeniz'de ticari ilişkileri aksayan İngiltere'nin Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da güçlü bir devlet kurmasını istememesi.
- 4) Fransa'nın Mehmet Ali Paşa'ya Mısır'daki yeniliklerde yardımcı olarak güçlenmesini istemeyen İngiltere'nin II. Mahmut'u kışkırtması.

1. Mahmut Mısır'da bağımsız bir devlet kurmaya çalışan Halifeliği yeniden Mısır'a

alınmasını savunan Mehmet Ali Paşaya karşı savaş kararı aldı. Osmanlı ordusu Nizip Savaşında Mısır ordusuna yenildi (1839).

Bu süreçte I. Abdülmecit padişah oldu. Başta İngiltere ve diğer Avrupalı devletler araya girererek **Londra antlaşmasının** imzalanmasını sağladılar (1840). Antlaşmaya göre:

- 1) Mısır hukuki bakımdan Osmanlıya bağlı kalacak, yönetimi Mehmet Ali Paşa ve oğullarına bırakılacak.
- 2) Suriye, Adana ve Girit tekrar Osmanlıya verilecek.
- 3) Mısır yıllık vergi verecek ve Osmanlı donanmasını geri gönderecek.

Mehmet Ali Paşa Londra antlaşmasını kabul etmeleriince savaş yeniden çıktı. İngiliz ve Osmanlı donanması Mehmet Ali Paşaya ait kuvvetleri yendi. Mehmet Ali Paşa Londra antlaşmasının şartlarını kabul etti. Mısır içişlerinde serbest dış işlerinde Osmanlıya bağlı bir imtiyazlı eyalet oldu.

BOĞAZLAR SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ, LONDRA BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (1841)

İngiltere Hindistan merkez olmak üzere sömürge İmparatorluğu kurmuştu. Cebelitarık boğazına ve Malta adasına sahip olarak Akdeniz'e büyük önem verdi. Fransa ise kapitülasyonlara dayanarak Akdenizde ticari ve siyasi üstünlük kazanmıştı.

Bu politikaları izleyen İngiltere ve Fransa Mısır sorununu çözümledikten sonra Rusya'nın Hünkâr İskelesi antlaşmasıyla kazandığı Akdeniz'e inmeye yönelik hakları ortadan kaldırmak için Londra'da yeni bir toplantı yaptılar.

İngiltere, Fransa, Rusya, Prusya ve Avusturya toplantıya katıldı. Sözleşmeye göre:

- 1) Boğazlar, Osmanlı egemenliğinde olacak.
- 2) Barış zamanında Boğazlardan hiç bir savaş gemisi geçmeyecek.

Not: Bu antlaşma boğazlarla ilgili ilk antlaşmadır.

KIRIM SAVAŞI (1853 – 1856)

Nedenleri:

- 1) Tanzimatla birlikte batılılaşma amacıyla yapılan yeniliklerle, Osmanlı devletinin güçlenmesine Rusya'nın karşı olması
- 2) Ruis çarı 1. Nikola Osmanlı devletini hasta adam ilan ederek, Osmanlı topraklarını İngiltere ile paylaşma planını ileri sürmesi ve İngiltere'nin bu teklifi red etmesi.

Not: İngiltere Osmanlı devletinin parçalanması fikrine karşı çıkıyordu. Çünkü 1838 Balta limanı Ticaret Antlaşması ile bir çok ayrıcalıklar kazanmıştı. (Bu ticaret antlaşması Mısır sorununda 2. Mahmut Avrupalı devletlerin desteğini almak istemişti. İngiltere Mısır sorununda yardım edeceklerini, ancak ticaret anlaşması yapılmasını istemişti. 16 Ağustos

1838 imzalanan bu anlaşma İngiltere'ye geniş ticaret olanakları verilmiştir.)

3) Osmanlı Devletinin Avusturya'ya karşı ayaklanan Macar Milliyetçilerini desteklemesi.
Buna Avusturya ve Rusya'nın büyük tepki göstermesi.

4) Kutsal yerler sorunu: Fransa'nın 1740 kapitülasyonu gereği kutsal yerlerin onarım ve yönetiminin kendilerine verilmesini istemesi, buna karşın Rusyanın da 1774 Küçük Kaynarca antlaşması gereği bu hakkın kendilerine ait olduğunu ileri sürmesi.

Gerçekte Rusya'nın amacı Osmanlının paylaşılmasında en büyük payı almaktı. Osmanlı devleti Fransa ve Rusya'ya kutsal topraklarda Katolik ve Ortadoks Hristiyanlara eşit haklar verildiğini bildirdi. Bu devletlere hiç bir yönetim hakkı verilmeyeceğini açıkladı.

Rusya İstanbul'a gönderdiği elçisi Mençikof aracılığı ile kutsal yerler sorununun Ortadokslar lehinde çözülmesini ve Ortodoksların himayesinin Rus çarlığına verilmesini istedi. Rusya'nın istekleri reddedildi.

Rusya isteklerine savaş yoluyla ulaşmak için Eflak ve Boğdan'a girdi. Sinop'ta Osmanlı donanmasını yaktı. (1853)

Boğazlarda Rus tehlikesini önlemek isteyen İngiltere ve Fransa Osmanlı devletiyle anlaşma yaptılar. Diğer taraftan Avusturya'da Ruslar'ın Balkanlarda güçlenmesini istemediğinden Osmanlıyı destekledi.

İngiltere, Fransa ve Sardunya Krallığı (Piyemonte hükümeti de denilen bu krallık İtalyan birliğini kurmakta Fransa'nın desteğini almayı amaçlıyordu. Bu nedenle ken-dini kanıtlamak istiyordu.) Rusya'ya savaş açtılar. Sivas-topolu aldılar. Rusya barış istedi. Paris Konferansı top-landı.

PARİS ANTLAŞMASI (1856) ve KIRIM SAVAŞININ SONUÇLARI

1) Osmanlı Devleti bir Avrupa devleti sayılacak, Avrupa devletler hukukundan yararlanacak.

2) Topraklarının bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisi altına alınacak.

3) Osmanlı devleti ve Rusya Karadenizde donanma bulundurmayacak. Karadeniz tarafsız bir deniz olacak.

4) Boğazlar 1841 Londra mukavelesine göre yönetilecek.

5) Eflak ve Boğdan Avrupa devletlerinin kefilliği altında özerk olacak.

6) Tuna üzerindeki ticaret gemileri serbestçe dolaşacak. Bu işi antlaşmaya katılan devletlerin kuracağı bir komisyon yönetecek.

7) İki tarafta savaşta aldıkları yerleri geri verecek.

8) Osmanlı devleti konferans öncesi ilan ettiği Islahat Fermanı ile Hristiyan halka haklar vermesi, Avrupalı devletler tarafından dikkate alınacak. Avrupalılar hiç bir şekilde hristiyan halklara karışmayacaklar.

Osmanlı devleti bu savaş nedeniyle Avrupalı devletlerden borç para aldı. Borçların faizini ödemekte zorluğa düştü.

Paris konferansına galip bir devlet olarak katılmasına rağmen Karadenizde yenilen Rusya ile aynı şartlarda anlaşmaya zorlanarak haksızlığa uğratıldı.

İngiltere Rusya'nın Akdenize girmesini önleyerek ticaretini, sömürgelerini korumuş oldu. Aynı şekilde Fransa'da Akdenizdeki çıkarlarını korudu.

Osmanlı topraklarının Avrupalıların kefilliği altına alınması, Osmanlı devletinin sınırlarını koruyacak kuvvetten olmadığını gösterdi.

Padişah Abdülmecit Avrupalı devletlere mülk alma, maden çıkarma deniz taşımacılığı yapma hakları verdi. Yeni borçlanmalara girdi. Böylece Avrupalı devletlerin Osmanlı üzerindeki etkileri arttı.

PANİSLAVİZM HAREKETLERİ VE OSMANLI DEVLETİ

Rusyanın Balkanlarda Slav ırkından olan halkları birleştirme üzere geliştirdiği Panislavizm politikası doğrudan Osmanlı devletinin Balkanlar'daki topraklarını parçalamayı hedeflemişti. Bosna – Hersek, Sırbistan, Bulgaristan'da gizli cemiyetler kurdu.

Rusya'nın bu politikası sadrazam Mahmut Nedim paşa zamanında hızlandı. Rusya'nın Bulgar kilisesinin Rum Ortodoks kilisesinden ayrılmasına izin verdi. Bu durum Bulgaristanın siyasal bağımsızlığına yol açtı.

BALKANLARDA İSYANLAR VE İSTANBUL KONFERANSI (1876)

Rusya Panislavizm cemiyetleri aracılığıyla Bosna, Hersek, Sırbistan ve Bulgaristan'da isyanlar çıkardı. İlk isyan Hersek'te çıktı. Osmanlı devleti Karadağ ve Sırbistan isyanlarını bastırdı. Rusya ateşkes ve barış anlaşmaları yapılması için ultimatom verdi. İngiltere'nin araya girmesiyle Balkan sorununu görüşmek üzere İstanbul konferansı düzenledi.

Bu sırada, Avrupalı devletlerin içişlere karışmamaları için Kanun-ı Esasi ilan edildi. (23 Aralık 1876).

Konferansa Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya, Almanya ve İtalya katıldı.

1) Osmanlı Sırbistan ve Karadağ'daki askerlerini çekecek

2) Bulgaristan doğu ve batı olarak iki eyalete ayrılacak. Bu iki eyaletle birlikte Bosna – Hersek'e özerklik verilecek. Osmanlı bu kararları kabul etmedi. İngiltere Osmanlı ve Rusya arasında savaşı önlemek için Londra'da konferans düzenledi. Bu konferansta İstanbul Konferansının kararları hafifletildi. Ancak Osmanlı bu değişikliği kabul etmedi.

1877 – 1878 OSMANLI RUS SAVAŞI VE AYASTEFANOS-BERLİN ANTLAŞMALARI

Rusya İstanbul ve Londra Konferanslarıyla isteklerini Osmanlı devletine kabul ettiremedi. Rusya Romanya ile bağlaşma yaparak saldırıya geçti.

Ruslar Ardahan'ı ve Kars'ı aldı, Ahmet Muhtar Paşa yönetimindeki Erzurum savunması Rusların ilerleyişini durdu. Ruslar batı cephesinde Plevne kalesinin savunmasını aşarak, İstanbul'a girdiler.

1. Abdulhamit İstanbul'un Rusların eline geçeceğinden korktu barış istedi. Bu savaşta tarafsız kalan İngiltere, İstanbul'daki İngilizlerin mal ve can güvenliğini korumak bahanesiyle Çanakkale'yi geçerek Mudanya'ya geldi.

Ruslarda bu duruma tepki gösterdiler. Çatalca'yı geçerek Ayastefanosa (Yeşilköye) geldiler.

Ruslarla 3 Mart 1878'de Ayastefanos Antlaşması imzalandı. Antlaşmaya göre; Bulgaristan, Sırbistan, Romanya, Karadağ bağımsız olacak, Bosna – Hersek'e özerklik verilecek, Doğu'da Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Beyazıt Ruslara verilecek.

İngiltere Rusya'nın Akdeniz'e inmeye yönelik kazançlar elde ettiğini görerek antlaşmaya karşı çıktı. Avusturya ise Bosna–Hersek'i alamadığından antlaşmaya tepki göstermiştir. Bu nedenlerden dolayı İngiltere ve Avusturya antlaşmanın uygulanmaması için savaşacaklarını açıkladılar. Almanya'yı yanlarına alarak Ayastefanos antlaşmasının uygulanmasını önlemek istediler.

Rusya bu üç devlete karşı savaşı göze alamadı. Alman başbakanı Bismark yönetiminde Berlin kongresi toplandı.

BERLİN ANTLAŞMASI (13 Temmuz 1878)

1. Bulgaristan üçe ayrıldı. Asıl Bulgaristan Osmanlı devletine vergi veren prenslik yapıldı. Makedonya ıslahat yapıma koşuluyla Osmanlıya bırakıldı.
2. Karadağ, Sırbistan, Romanya bağımsız devlet oldular.
3. Bosna – Hersek Osmanlı devletine bağlı olacak ancak Avusturya tarafından ve idare edilecek.
4. Kars, Ardahan ve Batum Rusya'da kalacak. Doğubeyazıt'ı tekrar Osmanlı Devletinin olacak.
5. Doğu Rumeli Osmanlıların olacak. Rumelide ve Ermenilerin oturdukları bölgelerde ıslahat yapılacak. (Ermeni sorunu başladı)
6. Teselya Yunanistana bırakılacak.
7. Osmanlı devleti Rusya'ya savaş tazminatı verecek.

OSMANLI DEVLETİNİN KAYBETTİĞİ SON TOPRAKLAR

Berlin Antlaşması, Avrupalı devletlerin Osmanlıdan pay alma için katıldıkları bir antlaşmadır. II. Abdulhamit Avrupa devletleriyle yeni siyasi sorunlar çıkarmamak ve savaşlara girmemek için dış politikada tavizkar bir yol izledi.

KIBRIS'IN İNGİLİZLER TARAFINDAN İŞGALİ (1878)

İngiltere Berlin kongresi öncesinde, Rusya'nın Akdeniz'e inme tehlikesi karşısında Kıbrıs'ın kendi korumasına bırakılmasını istedi. Ayrıca Ayastefanos'un koşullarının hafifletilmesi için Osmanlı Devletinden yana politika izleyeceğini bildirdi. Bu olaylar üzerine Osmanlı, İngiltere'nin Kıbrıs'a asker yerleştirmesini kabul etti. İngiltere I. Dünya Savaşında adayı resmen aldığını açıkladı.

TUNUS'UN FRANSIZLAR TARAFINDAN İŞGALİ (1881)

Garp ocaklarından biri olan Tunus Osmanlı merkezinden uzaktı. Berlin kongresinde Almanya ve İngilterenin desteğini alan Fransa 1881'de Tunus'u topraklarına kattı.

Not: Fransa Cezayir'i 1830 yılında işgal etmişti.

MISIR'IN İNGİLİZLER TARAFINDAN İŞGALİ (1882)

1869'da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Mısır'ın siyasi ve ekonomik önemi artmıştı. İngiltere Hindistan deniz yolu için önemli gördüğü Mısır'ı almayı hedefledi. Mısır valisi Hidiv İsmail Paşa Mısır ekonomisini iyi yönetmedi. İngiltereden, Fransadan borç aldı. Borçlar ödenemedi. Süveyş tahvillerini İngiltere'ye satmak zorunda kaldı. Bu durum İngiltere'nin ve Fransa'nın Mısır'ın içişlerine karışmalarına neden oldu. İngiltere çıkan bir isyan üzerine, kendi tüccarlarının haklarını korumayı gerekçe göstererek Mısır'a asker çıkardı (1882). Osmanlı devleti İngiltereyi Mısır'dan çıkaracak askeri güce sahip değildi. 1885'de II. Abdülhamit İngiltereyle anlaşma yaptı. İstanbul'da yapılan bu anlaşmaya göre Osmanlı ve İngiliz hükümetlerine ait yüksek komiserler Mısır yönetiminde Hidiv İsmail paşaya yardım edecekler. İngiltere, Mısır'ın hukuken Osmanlıya ait olduğunu kabul edecek, İngiltere Mısır'dan çıkmayarak işgalini sürdürdü. Mısır'ın Osmanlı devletiyle ilişkisi giderek zayıfladı. İngiltere, 1. Dünya Savaşı yıllarında Araplara milliyetçilik fikirlerini benimsetti ve Mısır'ı egemenliği altına aldı.

GİRİT'İN YUNANİSTAN'A KATILMASI

Girit'e ilk isyan Mehmet Ali Paşa'nın kuvvetlerini çekmesinden sonra çıkmıştır. Osmanlı – Yunan savaşını önlemek üzere Paris'te yapılan toplantıda Girit'e idari özerklikler verildi.

Girit'te isyanlar yeniden başlayınca II. Abdülhamit Halepa fermanı'nı yayınladı (1886). Giritlilerin imtiyazları genişletildi. Buna rağmen Giritlilerin isyanı sürdü. Yunanistan adaya asker çıkardı. Osmanlı – Yunan savaşı çıktı. Yunanlılar yenildi. İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya Yunanistan'ı destekledi. İstanbul'da antlaşma yapıldı (1897).

1. Yunanlılar Girit'ten askerlerini çekecek.
2. Girit'e özerklik verilecek. Yunan kraliyet ailesinden bir prens adaya vali atanacak.

DOĞU RUMELİ SORUNU VE BULGARİSTAN KRALLIĞI'NIN KURULMASI

Berlin antlaşmasından sonra Doğu Rumeliye Hristiyan vali atanmıştı. Bulgarlar Osmanlıların bu yönetimine karşı Filibe'de isyan çıkardılar. Doğu Rumeliyi Bulgaristan'a bağladıklarını açıkladılar. Rusya'ya ve Osmanlıya karşı olan Bulgarlar Alman prenslerinden Ferdinand'ı Bulgar prensliğine getirdiler.

Bu gelişmeler Bulgaristan devletinin kurulmasını sağladı. II. Meşrutiyetin ilanı zamanındaki iç çekişmelerden yararlanan Bulgaristan 1908’de bağımsızlığını ilân etti.

BOSNA – HERSEK SORUNU

Berlin antlaşmasıyla Bosna – Hersek’in yönetimi geçici olarak Avusturya’ya bırakılmıştı. II. Meşrutiyetin ilan edildiği sıralarda Osmanlı devletinin içerisinde bulunduğu karışıklıktan yararlanan Avusturya, Bosna – Hersek’i topraklarına kattı. Osmanlı devleti bu durumu ancak protesto edebildi.

Avusturya ile Osmanlı devleti arasında İstanbul’da yapılan antlaşmada Bosna – Hersek Avusturya’ya bırakıldı. Avusturya yönetimindeki Yenipazar Osmanlı devletine verildi. Avusturya Bosna – Hersek’te müslümanlara ait okul ve camilerin bakımını üstlendi (1908). Böylece Avusturya, Sırbistan’ın ve Karadağın Adriyatik denizine inmesi önledi.

ISLAHAT HAREKETLERİ

XVIII.Y.Y.ISLAHATLARI

Bu yenilikler 17. yy. ıslahatlarına göre daha köklü olmuştur. Çünkü 17. yy. ıslahatları devleti kuvvetlendirmek için eskiye dönmeyi amaçlamıştır. 18. yy. ıslahatları ise Avrupa’yı örnek alan ilk batılılaşma hareketleridir. Yenilikler ilerici devlet adamlarının iktidarda kaldığı sürede devam etmiştir. İlerici kişilerin yönetiminden uzaklaştırılması yeniliklerin durmasına ve yapılan yeniliklerinde ülkede etkili olmasını önlemiştir, özellikle yeniçerilerin isyana teşvik edilmesi bu durumlara neden olmuştur.

LALE DEVRİ (1718 – 1730)

Pasarofça anlaşmasını izleyen barış döneminde III. Ahmet ve Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim tarafından birlikte başlatılan yenileşme dönemidir.

1. Avrupayı tanımak amacıyla Viyana’ya bir elçi heyeti gönderildi. İlk elçilik Londra’da açıldı, daha sonra Viyana, Paris, Berlin elçilikleri açıldı.
2. Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika 1727’de ilk matbaa’yı kurdular. Matbaa dini olan hariç, diğer kitapların basılabileceği fetvasından sonra çalışmıştır. Basılan ilk eser Vankulu Lugat adıyla bilinen Arapça – Türkçe sözlüktür. Matbaa’nın kurulmasından sonra kültür faaliyetleri arttı. Yalova’da ilk kâğıt fabrikası kuruldu.
3. Yeniçerilerden ilk itfaiye teşkilatı kuruldu. İstanbul’da bir kumaş fabrikası açıldı. Çinicilik canlandırıldı. İlk çiçek aşısı kullanıldı.
4. Sivil mimari gelişti. Sâdâbâd denilen kâğıthane’ de, boğaz içinde mimari alanda güzel eserler yapıldı.

I.MAHMUT ISLAHATLARI

Fransız kökenli Kont dö Boneval (Humbaracı Ahmet Paşa) humbara ocağını düzenledi, orduda bölük, tabur, alay teşkilatını kurdu. Subayların yetiştirilmesi için **Kara mühendishanesi açıldı**. Bu gelişmeler Avrupa askeri eğitim biçiminin Osmanlı ordusunda

ilk defa uygulanmasıdır.

III. MUSTAFA ISLAHATLARI

Sadrazam Koca Ragıp Paşa ordunun yetersizliğini gördü. Fransız Baron dö Tot tophaneyi düzenledi, sürat topçuları adında yeni bir askeri birlik kurdu. Deniz subayı yetiştirmek için mühendislik okulu (**mühendishane-i Bahr-i Hümayun**) açıldı. 1773

I.ABDÜLHAMİT ISLAHATLARI

Sadrazam Halil Hamit Paşa yenilikleri başlattı, sürat topçuları ocağına önem verdi. Ulufe alımı ve satımı yasaklandı. Askeri okullar için Fransızca kitaplar tercüme edildi.

III. SELİM YENİLİKLERİ

Islahat hareketlerine Nizam-ı Cedit denilmiştir. Nizam-ı Cedit adı daha çok yeni kurulan askeri ocakla ilgilidir. Kara mühendishanesinin geliştirilmesiyle **mühendishane-i Berri Humayun** adıyla topçu okulu kuruldu.

İlk defa Avrupa başkentlerinde devamlı elçilikler kuruldu.

Nizam-ı Cedit (yeni nizam) Ocağının ihtiyaçlarını karşılamak için İrad-ı Cedit adında bir hazine kuruldu.

Nizam-ı Cedit askerleri Napolyon'un Akka kuşatmasını başarısızlığa uğrattı.

III. Selim'in yenilikleri Kabakçı Mustafa ayaklanması nedeniyle başarılı olamadı.

Devlet matbaası kuruldu.

19.Y.Y. ISLAHATLARI

II.MAHMUT'UN YENİLİKLERİ

Kendisinden önceki padişahlar devletin aksayan yönlerini düzeltirken, II. Mahmut bu şekilde davranmayarak işlerliğini yitirmiş kurumları kaldırmış yenilerini kurmuştu. II. Mahmut gerçek anlamda ilk ciddi batılılaşma çalışmalarını başlatmış ve yaptığı çalışmalar diğer yeniliklere temel olmuştur.

SENED'İ İTTİFAK'IN İMZALANMASI (1808)

III. Selim zamanında yapılan Nizam-ı Cedit yeniliklerine karşı yapılan Kabakçı Mustafa isyanını bastıran Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa padişah II. Mahmut tarafından sadrazamlığa getirilmişti. Bundan sonra Alemdar Mustafa Paşa ıslahatlar yapılırken herhangi bir isyan çıkması halinde ayanlardan yardım istemeyi gerekli gördü. Bu düşünce sonucunda ayanlarla Sened-i İttifak denilen sözleşme imzalandı. Sözleşmeye göre ayanlar ıslahatlara karşı herhangi bir ayaklanma çıktığında padişaha kuvvetleriyle yardım olacaklar, buna karşılık padişah II. Mahmut'ta ayanların varlığını tanıyacak.

DEVLET YÖNETİMİNDE YENİLİKLER

Divan teşkilatı kaldırıldı. Sadrazam Başvekili adını aldı. Bakanlıklar kuruldu. Padişah sadrazam ve şeyhülislamda toplanan yetkiler bakanlara paylaştırıldı.

“Meclis-i Hassı Vükela” adı verilen hükümet Başvekil (Başbakan’ın) başkanlığında çalışmaya başladı.

İç işleri, maliye, evkaf (vakıflar) ve Ticaret bakanlıkları kuruldu. Reis-il Küttaplık Dışişleri Bakanlığı oldu.

Askeri konularda teklif hazırlayan “Dâr-i Şura-yı Askeri”, adli konularda teklif hazırlayan “meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye”, bürokraside teklif hazırlayan “Dâr-ı Şura-yı Bâbîâli” meclisleri kuruldu.

Yeni iller kuruldu, sancaklar birleştirildi, muhtarlıklar kuruldu. Eyalet, liva, kaza olarak yeniden teşkilatlandırılan taşradaki yönetimlerin başına maaşlı sivil memurlar tayin edildi.

Bu çalışmalarla merkezi otoritenin kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır.

Âyanların (büyük toprak sahibi olan etkili yerel liderler) ve yeniliklere karşı çıkan ilmiye sınıfının etkinlikleri kırıldı.

Ölen veya görevden uzaklaştırılan memurun para ve mal varlığına devletin el koyma (musadere) kanunu kaldırıldı. Bu uygulamada aileye çok az pay veriliyordu. Kanun’un kaldırılmasının amacı halkla devletin arasında ilişkileri iyileştirmektir.

Anadolu’da ve Rumeli’de askeri amaçlı ilk kez erkek nüfus sayımı yapıldı.

İlk posta ve karantina teşkilatları kuruldu. Memurların sarık yerine, fes giymeleri kabul edildi. Ayrıca ceket pantolon giymeleri geleneği getirildi. Padişahın fotoğrafı resmi devlet dairelerine asıldı.

ASKERİ YENİLİKLER

II. Mahmut’un ilk devrinde Alemdar Mustafa Paşa tarafından Sekban-ı Cedit ocağı kuruldu, bu ocak yeniçerilerin isyanı sonucu kaldırıldı.

2.Yeniçerilerin yetersizliklerinin yanı sıra yeniliklere karşı olmaları, halkla ilişkilerinin de bozulmaları sonrasında Yeniçeri Ocağı kaldırıldı 1826 “Vaka-i Hayriye” olayı

Yeniçeri Ocağı’nın yerine “Asakir-i Mansure-i Muhammediye” adıyla yeni bir ocak kuruldu.

Vilayetlerde redif adıyla yeni askeri teşkilat kuruldu. Harp okulu açıldı.

EĞİTİM-ÖĞRETİM ALANINDA YENİLİKLER

İlköğretim zorunlu oldu, İstanbul’da başlanan bu durum başarılı olamadı. Devlet memuru yetiştirmek için ilkokul düzeyinde Mektep-i Maarif-i Adliye okulu açıldı.

2.Yüksekokullara öğrenci yetiştirmek amacıyla Rüştiye (Ortaokul) ve Mekteb-i Ulum-u Edebiye (Lise) açıldı. Açılan diğer okullar mektebi “Harbiye” (Harp okulu) Tıp okulu,

“Mızakay-ı Humayun” (Bando okulu)

Takvim-i Vak’ayı adında ilk resmi gazete çıkarıldı.

Avrupa’ya eğitim – öğretim amacıyla subay ve sivil öğrenciler gönderildi. Medreselerin yanı sıra, Avrupalı nitelikte okullar açıldı, bu durum kültür çatışmasının başlamasına neden oldu.

EKONOMİ’DE YENİLİKLER

1.Memurların ve askerlerin elbiselerinin yerli kumaşlardan yapılması için bir fabrika kurulmasına çalışıldı.

2.Kapitülasyonlar’dan yararlanan Avrupalı tüccarlara karşı yerli tüccarlara da gümrük kolaylıkları getirildi.

3.İngiltere’den borç para alabilmek için Balta Limanı Ticaret antlaşması yapıldı.

TANZİMAT FERMANI (3 Kasım 1839)

TANZİMAT ÖNCESİ SİYASİ DURUM

Mahmut’tan sonra Abdülmecit padişah oldu. Bu dönemde Osmanlı orduları Mehmet Ali Paşa kuvvetlerine Nizip savaşında yenilmişti. Rusya Hünkar iskelesi antlaşmasından yararlanıp Osmanlı devletini egemenliğine almak istiyordu.

TANZİMATIN HAZIRLANIŞ NEDENLERİ

Abdülmecit Dışişleri Bakanlığına atadığı Mustafa Reşit Paşa’yı tanzimatı hazırlamakla görevlendirdi. Başlıca nedenler:

Devleti içte ve dışta içerisinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak.

Avrupa devletlerinden yardımlar almak.

Ülke yönetiminde köklü değişiklikler yapmak.

Ülkede Avrupa kanun ve düzenlerini gerçekleştirmek.

Tanzimat fermanının ilk hazırlık çalışmaları II. Mahmut zamanında başlamıştır. Tanzimat fermanı Gülhane parkında Hatt-ı Hümayun şeklinde açıklandı.

GÜLHANE HATT-I HÜMAYUN’U İLE GETİRİLEN YENİLİKLER

Müslüman, Hristiyan herkesin mal ve can özgürlüğüne ve güvenliğine kavuşması.

Vergilerin düzenli bir şekilde herkesin gelirine göre alınması.

Herkes mülkiyet hakkına sahip olacak, bu hak devlet tarafından korunacak. Mal ve mülk sahibi olanlar miras bırakabilecek.

Askere alınma ve terhisin sağlam esaslara bağlanması, askerlik sürecinin belirlenmesi.

Mahkemeler açık olacak, hiç kimse haksız yere idam edilmeyecek. Suçlular hakkında araştırma yapılacaktır.

Rüşvet ve kayırma cezalandırılacaktır.

TANZİMATIN İLANINDAN SONRA YAPILAN YENİLİKLER

Ülkenin çeşitli yerlerine fermanın ilkelerini ve önemini anlatan görevliler gönderildi.

İllerde defterdarlıklar ve il genel meclisleri kuruldu.

İslam hukukunun en gerekli olanları sistemli biçimde toplanarak “mecelle” adında medeni kanun yapıldı. Bu kanunu Ahmet Cevdet Paşa hazırlamıştır.

Vergilerin toplanmasında **iltizam** yöntemi kaldırıldı. Ancak Âşar’ın toplanmasında iltizam kaldırılmadı.

Bank–ı Dersaadet adıyla ilk banka açıldı (1847).

Müslüman ve Hristiyan her Osmanlı vatandaşı askerlik yapacak. Ancak Hristiyanlar bu karara karşı olunca Hristiyanlar için bedelli askerlik usulü getirildi.

Dini kanunların yanında batılı kanunlar yapıldı. Ancak bu durum hukuk alanında ikilikli bir durum doğurdu ve karışıklıklar çıktı. Çünkü devlet teokratik esaslar üzerine kurulmuştu.

Karma mahkemeler kuruldu bu mahkemelerin yarısı yabancılardan oluşmuştu. Bu durum devletin bağımsızlığına aykırı olaylar yarattı.

Toprak yönetiminde Fransa mülkiyet hakkı örnek alınıp yeni “Arazi Kanunu” yapıldı. (1858)

Bu kanuna göre oluşan durum:

Devlet malı (miri toprak) toprakları işleyen çiftçilere işledikleri toprak **mülk** olarak verildi. Ancak yoksul köylülerin borçlanmaları sonucu topraklar tefecilerin eline geçti.

Vakıf toprakları ise Evkâf vekaletinin yönetimine bırakıldı.

Mir’i topraklar ise devletin mülkiyetine bırakılan topraklardı.

Bu kanunla topraklar çeşitliliği ve hukuki özellikleri açıklığa kavuşturuldu. Toprakta özel mülkiyete geçişin temelleri atıldı. Mithat Paşa toprakların veriminin artırılması ve tarımın geliştirilmesi için **memleket sandıkları** kuruluşunu sağladı. (1863) Bu sandıklar Ziraat Bankasına dönüştürüldü (1888).

Vilayet kanunu çıkarıldı (1864) eyaletler küçültüldü. Vilayet, Liva (sancak), kaza, nahiye ve köy şeklinde idari teşkilatlar kuruldu.

İlk defa 1858 İstanbul’da bir kız rüştiyesi açıldı. Öğretmen yetiştirmek için Darülmuallimin açıldı (1847).

Dil ve tarih çalışmaları yapmak üzere Encümen–i Daniş (İlimler Akademisi) açıldı (1850).

ISLAHAT FERMANI (1856)

Kırım savaşı sonrasında Paris'te barış görüşmeleri yapılırken Hristiyanların durumları tartışma konusu olmuştu. Büyük devletlerin iç işlerimize karışmasını önlemek amacıyla Paris antlaşmasından önce bu ferman hazırlandı.

Islahat fermanı, Tanzimat fermanını tamamlayıcı özelliktedir.

FERMANIN MADDELERİ

Din ve mezhep özgürlüğünün sağlanması, patrikhanenin ıslah edilmesi,

Hristiyan ve Musevileri küçük düşüren sözler ve deyimlerin kullanılmaması,

Hristiyanlarında Türk ve Müslümanlar gibi devlet memurluklarına atanmaları ve her çeşit okullara girebilmeleri,

Askerlik için nakdi bedelin (hizmet karşılığı verilen para) kabul edilmesi ve Hristiyanların ne şekilde askerlik yapacaklarının belirtilmesi,

Hristiyanlar il meclislerine üye olabilecekler,

Mahkemelerin açık yapılması herkesin kendi dinine göre yemin etmesi. Hapishanelerin ıslahı ve kanunların Hristiyan dillerine çevrilmesi.

Ticaret, ceza ve hukuk davaları için karma mahkemelerin kurulması.

İşkence, dayak ve angaryanın kaldırılması.

Vergilerin adaletli herkesin gelirine göre alınması ve iltizam usulünün düzenlenmesi.

Yabancı uyruğunda olan kimselerin de, vergilerini vermek suretiyle, mal ve mülk sahibi olabilmeleri.

Tarım ve ticaret işlerinin yoluna konması. Herkesin şirket ve banka gibi ticari nitelikte kurumlar kurabilmeleri.

Not : Osmanlı yönetimi Kırım Savaşı için yapılan Paris Antlaşmasına Islahat Fermanını madde olarak yerleştirdi. Bu durum Avrupalıların Osmanlıların içişlerine karışmasına yol açan nedenlerden biri olmuştur.

TANZİMAT FERMANI İLE ISLAHAT FERMANI ARASINDAKİ FARKLAR

Tanzimat fermanı yöneticilerin kendi isteğine göre hazırlanırken, Islahat fermanı Avrupalı devletlerin baskısıyla yapılmıştır.

Tanzimat fermanı genel olarak bütün halkın güvenlik vergi ve askerlik konularında adaletli değerlendirilmesi esas alınmıştır. Islahat fermanında ise din ve ırk farkı gözetmeksizin aradaki eşitsizlik kaldırıldı.

Tanzimat fermanı özellikle müslümanlar için hazırlanmış ıslahat fermanının ise Hristiyanlar

için hazırlandığı kabul edilmiştir.

Islahat fermanı müslümanlar ve ulema tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Hristiyanlar ise kendilerinden istenen askerlik görevinin ekonomik faaliyetlerini engelleyici bir durum olarak nitelemişlerdir.

Islahat fermanı Fransız ihtilalinin getirdiği bazı maddeleri taşıdığından hristiyanların devletten ayrılma isteklerini hızlandırmıştır.

MEŞRUTİYET ÖNCESİ SİYASİ DURUM

Padişah Abdülaziz Avrupa'dan yüksek faizle borç aldı. Paraları ülke kalkınmasına harcamadı. Mali durum bozuldu. Rus taraftarı Mahmut Nedim Paşa'yı sadrazam yaptı. Rusya Panislavist hareketleri hızlandırdı. İlk önce Hersek'te sonra Bosna'da isyan çıktı. Osmanlı kuvvetleri Bulgar, Sırp ve Karadağ isyanlarını bastırdı. Aydınlar ve halk devletin karşılaştığı bu kötü durumlara tepkiler gösterdi. Rusya İstanbul'daki karışıklıktan yararlanarak Bosna – Hersek'in Avusturya – Macaristan'a, Bulgaristan'ın ise kendisine verilmesini istedi. İngiltere yakındodaki çıkarlarına uymayan bu duruma karşı çıktı. Balkan meselesinin çözülmesi için konferans düzenlenmesini istedi. İstanbul'da toplanan Konferansa İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya, Almanya ve İtalya katıldı (23 Aralık 1876).

MEŞRUTİYETİN İLANI

Mithat Paşa liderliğinde Yeni Osmanlılar (Jön Türkler) Meşrutiyet yönetiminin kurulmasını, ırk, din ve mezhep ayrılıklarının ortadan kaldırılmasını, kurulacak mecliste imparatorlukta yaşayanların temsil edilmesini istediler. Veliâht V. Murat'la anlaşılan yeni Osmanlılar ihtilâl yaparak Abdülazizi tahttan indirdiler. V. Murat ruh hastası olduğundan yerine II. Abdülhamit'i padişah yaptılar.

Yeni Osmanlılar Avrupa devletlerinin iç işlerimize karışmalarını önlemek için, İstanbul Konferansının toplandığı gün **Kanun–i Esasi'yi ilân ettiler.** (23 Aralık 1876) İlk Mebusan meclisi açıldı. Kanun–i Esasi Türk tarihinin ilk anayasasıdır.

KANUNİ ESASİ'NİN ÖZELLİKLERİ

Mebusan Meclisi, her elli bin erkek seçmenin seçtiği milletvekillerinden oluşmuştur. Hiç bir yetkisi yoktur. Kanun tasarılarını görüşür ve gerekli gördükleri konularda bakanların görüşlerini dinlerdi.

Meclisi Âyan, üyeleri padişah tarafından, ömür boyu görev yapmak üzere seçilmiştir. Bu meclis kanun tasarılarının dini kurallara ahlâka, padişahın yasal konumuna ve ülke bütünlüğüne uygunluğunu onaylardı.

Kanun Yapma hakkı Âyan ve Mebusan Meclislerine aitti. Ancak bu durum uygulamada gerçekleştirilemedi.

Yürütmenin başı padişaktır. Sadrazam ve bakanları seçer ve görevden alırdı. Yargı gücü bağımsızdır.

Milletvekilleri dört yıl için seçilirdi. Meclisi açmak ve kapatmak padişahın yetkisi

içerisindedir.

Hükümet, padişaha karşı sorumlu, meclise karşı sorumsuzdur.

İki mecliste, kabul edilen yasa tasarısını padişah isterse kabul, istemezse reddederdi. Yasama bağımsız değildir.

Anayasada eşitlik, kişi haklarının dokunulmazlığı, eğitim, basın, vicdan, ticaret, mahkemelerin açık ve bağımsız olması konuları da yer almıştır.

MEŞRUTİYET'İN SONA ERMESİ

Balkan sorunu İstanbul konferansında çözümlenmedi. İngiltere Londra'da konferans toplandı. İstanbul konferansına katılan devletler, Osmanlı devletinden, Hristiyanlar için yapılan ıslahatları kendileri tarafından denetlenmesini istediler. Osmanlı devleti bu isteği reddetti.

Mebusan meclisinde Karadağın toprak istekleri reddedildi. Rusya Osmanlı Hristiyanlarının koruyuculuğunu istedi. Osmanlı bu isteğe karşı çıkınca Rusya Osmanlı devletine savaş ilân etti.

1877 – 1878 Osmanlı – Rus Savaşına Osmanlı orduları yeterince hazırlanmadı ve birlikler yenilgiye uğradı.

Mebusan meclisinde padişahı ve hükümeti yenilgiden sorumlu tutan eleştiriler başladı. II. Abdülhamit meclisi kapattı (1878). Anayasa'yı uygulamadı. Yeni Osmanlıları görevden aldı. Sultan Abdülazizin intihar etmediğini, Yeni Osmanlılar tarafından öldürüldüğünü ileri sürdü. Kurduğu özel mahkemelerde Mithat Paşa ve arkadaşlarını idama mahkum ettirdi. Hafiye örgütleri kurdu, meşrutiyet ve özgürlük isteyenleri hapis ettirdi. Mutlakiyetçi ve baskıcı bir yönetim kurdu. İslamcılık politikasına yöneldi.

MEŞRUTİYETİN İLANI ÖNCESİNDE SİYASİ DURUM VE II. MEŞRUTİYETİN İLANI

Abdülhamit'in baskıcı düzenine karşı olan aydınlar meşrutiyeti yeniden kurmak için Terakki ve İttihat Cemiyeti (Birleşme ve İlerleme Derneği) adıyla gizli bir dernek kurdular (1889). Dernek Makedonya'da çok güçlüydü, bu durumun nedenleri

– Avrupa'dan gelen yayınların bölgede rahatça bulunup, okunması

– Selanik'te bulunan üçüncü ordu subaylarının derneğe katılmaları, subayların örgüte destek vermelerinin nedeni ise maaşlarını geç almaları ve terfi edememeleridir.

1871'de Alman prenslikleri kuvvetli bir devlet kurdular. Almanya Osmanlı devletine yaklaştı. Almanya'nın başlıca amacı şunlardır:

– Süveyş Kanalı'ndan yararlanıp, İngiltere'nin sömürgelerini kazanmak.

– Osmanlı padişahının halifelik gücünden yararlanıp İngiliz sömürgelerindeki müslümanları, İngiltere'ye karşı ayaklandırmak.

İngiltere daha önce Rusya'nın Balkanlarda kuvvetlenmesini ve Akdeniz'e inmesini

istemiyordu. Ancak Almanya'nın Osmanlı devletine yaklaşması üzerine politikasını değiştirdi. **İngiltere Rusya ile Tallin'de Reval sözleşmesini imzaladı (1908)**. İngiltere Rusya'nın Balkanlar'da kuvvetlenmesini ve Panislavizm politikasını destekledi. Osmanlı egemenliğindeki Makedonya'ya özerklik verilmesini kararlaştırdılar.

İttihat ve Terakki Derneği üyeleri Balkanlarda oluşan bu gelişmeler karşısında, II. Abdülhamit'in devletin parçalanmasını önlemeyeceği fikrini savundular. II. Meşrutiyetin kurulmasını sağlamak için Niyazi Bey Manastır'da, Enver Bey Selanik'te birlikleriyle isyan ettiler. **II. Abdülhamit meşrutiyeti ilan etmek zorunda kaldı (23 Temmuz 1908)**.

– Mustafa Kemal Şam'da kurduğu **Vatan ve Hürriyet** adlı gizli cemiyetin birer şubelerini Yafa ve Selanik'te kurdu. Bu cemiyet Selanikte Terakki ve İttihat Cemiyeti ile birleşti. Bu iki cemiyet birleşerek İttihat ve Terakki Cemiyeti adını aldı.

– İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra Anayasa'ya konulan yenilikler şunlardır.

Padişahın meclisi kapatma yetkisi zorlaştırıldı, Meclisin gücü arttırıldı.

Bakanların padişaha değil, meclise sorumlu olması getirildi.

Fikir ve toplanma özgürlükleriyle ilgili yasalar yapıldı.

OSMANLI DEVLETİNİ DAĞILMAKTAN KURTARMAK İÇİN DOĞAN FİKİR AKIMLARI

1. – Osmanlıcılık
2. – İslamcılık
3. – Türkçülük
4. – Batıcılık
5. – Ademi Merkeziyetçilik

OSMANLILIK

Milliyetçilik fikrine dayanan kopuş hareketlerini önlemek ve imparatorluğunun parçalanmasını durdurmak için Genç Osmanlıların (Jön Türklerin) ortaya koydukları düşünce akımıdır. Kanun-ı Esasinin yapılmasını sağlayan Genç Osmanlılar Meşrutiyet idaresine geçişi gerçekleştirmişlerdir. Bu akım 1877–1878 Osmanlı Rus savaşı ve Balkan Savaşları nedeniyle geçerliliğini yitirmiştir.

İSLÂMCILIK (ÜMMETÇİLİK)

Devlet yapısının din (şariat) kurallarına göre biçimlendirilmesini, ırk ve dil farkı gözetmeksizin bütün müslümanların Osmanlı padişahı ve halifesinin çevresinde toplanmasını savunan siyasi akımdır. I. Dünya savaşında Arapların milliyetçilik fikrine önem vererek Osmanlı halifesinin cihat (kutsal savaş) çağrısına katılmamaları nedeniyle ümmetçilik geçerliliğini kaybetmiştir.

TÜRKÇÜLÜK – TURANCILIK (Pantürkizm)

Türkçülük, Türklük bilincini en üst düzeye çıkararak, Türk milliyetçiliği hareketini başlatıp Osmanlı İmparatorluğunu yeniden kuvvetlendirme Bu düşünce zamanla Orta Asya Türkleriyle birleşmeyi de savunarak, büyük bir Türk İmparatorluğunu (Turan) kurmayı hedeflemiştir. Böylece Turancılık fikri doğmuştur. İttihat ve Terakki Partisinin önderleri olan Enver Paşa, Talat Paşa ve Cemal Paşa bu fikre dayanarak imparatorluğu Almanya'nın yanında savaşa sokmuşlardır. I. Dünya savaşında alınan yenilgiler bu düşünce akımını geçersiz hale getirmiştir.

BATICILIK

Devleti çöküşten kurtarmak için devlet yapısında ve ekonomide Avrupa'daki çalışmaların örnek alınmasını savunmuştur. Batıcılık ilk defa Lale devri yeniliklerinde görülmüştür. II. Mahmut bu doğrultuda ıslahatlar yapmıştır. Tutucu ulema sınıfının engellemeleri nedeniyle bu akım gelişmemiştir.

FEDERALCİLİK (ADEM-İ MERKEZİYETÇİLİK)

Osmanlı İmparatorluğunu dağılmaktan kurtarmak için azınlıklara bulundukları bölgelerde başkente bağlı olarak özerklikler verilmesini savunan görüştür. Ekonomide liberalizm benimseyen bu anlayış II. Meşrutiyet döneminde Prens Sabahattin ve çevresi tarafından savunulmuştur. Devletin çok önceden milliyetçilik hareketleriyle parçalanmaya başlaması nedeniyle bu akım benimsenmemiştir.

.....SON.....THE END.....

TEŞEKKÜR METNİ

Öncelikle Annem ve Babama daha sonra Türkçe Öğretmenlerim;

Pembenaz Çetinkaya ve Mustafa Küçük Öğretmenlerime ve en sevdiğim sınıf arkadaşlarıma

TEŞEKKÜR EDERİM...